

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจของผู้นำท้องถิ่น ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. จิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่และจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
3. ความสำคัญของการศึกษาต่อบทบาทภารกิจของผู้นำท้องถิ่น
4. ทฤษฎีความพึงพอใจ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้มีการพัฒนามาจากพื้นฐานทางด้านปรัชญา การศึกษา จิตวิทยาความเชื่อและหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ทฤษฎีหลักสูตรและแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตลอดจนการพัฒนาระบบการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายผู้ใหญ่ ผู้พื้นเกณฑ์ การศึกษาภาคบังคับ โดยมีแนวคิด หลักการ และจุดหมายที่สำคัญ ดังนี้

(กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 ก : 8 – 9)

1. ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ มีคุณลักษณะและเป้าหมายในการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเด็ก เช่น ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพแล้ว ต้องการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงอาชีพที่ทำอยู่ บางคนเป็นผู้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน แต่ยังมีพื้นฐานการศึกษาค่อนข้างต่ำต้องการได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อการศึกษาต่อหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิต บางคนเป็นผู้นำของชุมชน ต้องการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ บางคนเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น บางคนต้องการได้รับการยอมรับจากสังคม นอกจากนี้ผู้ใหญ่บางคนอาจมีปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนรู้ เช่น ไม่มีเวลาเรียน ขาดความมั่นใจ เรียนรู้อะไรบางอย่างได้ช้า ดังนั้น การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ จะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะเหล่านี้

2. พัฒนาหลักสูตรและวิธีการจัดสาระและกระบวนการเรียนการสอน จะต้องสอดคล้องกับทฤษฎี หลักสูตร ตามแนวทางการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ตลอดจนธรรมชาติการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น โดยใช้หลักการและศาสตร์การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) รวมทั้งผู้สอนก็จะต้องมีความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่

3. การกำหนดสาระและประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาผู้ใหญ่และปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการวิเคราะห์สภาพสังคม และการแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการ “คิดเป็น” เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำไปสร้างองค์ความรู้และนำสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

4. ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการประกอบอาชีพได้ทันที ดังนั้น การจัดสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนดังกล่าวด้วย

หลักการ

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีหลักการดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 ก : 9)

1. เป็นการศึกษาสำหรับผู้พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ที่พลาด โอกาส และขาดโอกาสได้รับการศึกษาในระบบหรือในพื้นที่ที่สถานศึกษาในระบบ ไม่สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ให้ได้
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการปฏิบัติจริงสอดคล้องกับวิถีชีวิต นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและ

การประกอบอาชีพได้ทันที

4. เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เห็นคุณค่า และมีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนแสวงหาความรู้ในการพัฒนาตนเองและสังคมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
5. เป็นการศึกษาที่ให้คุณค่าของความรู้ ประสบการณ์และอาชีพของผู้เรียน โดยสามารถนำมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนตามหลักสูตรได้
6. ส่งเสริมให้บุคคล องค์กร ชุมชนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จุดหมาย

เพื่อให้การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สามารถพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีความเป็นไทย และมีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต กำหนดจุดหมาย ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 ก : 9- 10)

1. เห็นคุณค่าและมีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
2. มีความรู้ ความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ชุมชน และท้องถิ่น ภูมิใจในความเป็นไทย ใช้ภาษาได้ถูกต้องตามหลักภาษา สืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
3. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม
4. มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ สภาพปัญหาของตนเองชุมชนและสังคม โดยใช้กระบวนการ “คิดเป็น” ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
5. มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ และสร้างองค์ความรู้ มีทักษะในการดำเนินชีวิต และรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต
6. เห็นคุณค่าและรู้จักเลือกใช้วิทยาการ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยี มาใช้ในการพัฒนาองค์ความรู้ให้ก้าวทันต่อความเจริญและความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก
7. มีทักษะและมีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการงาน เป็นแบบอย่าง หรือเป็นผู้นำ ด้านการพัฒนาอาชีพ เพื่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น
8. รักการออกกำลังกาย รู้จักรักษาสุขภาพของตนเองให้แข็งแรง มีบุคลิกภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพในการดำเนินชีวิต

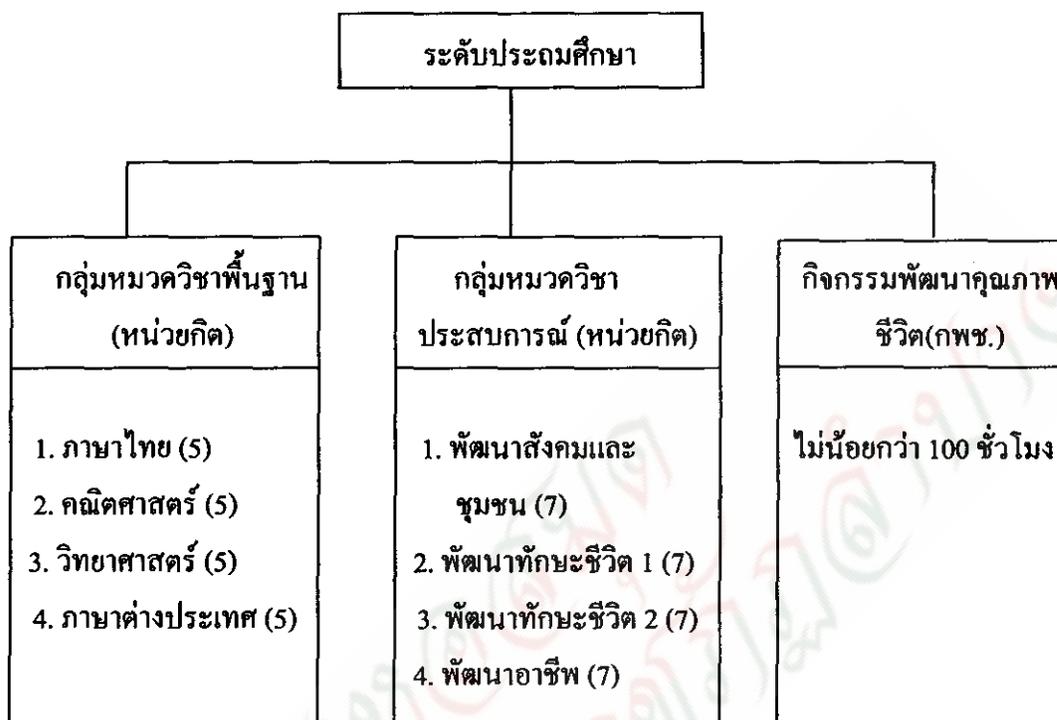
9. มีความสามารถในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งยั่งยืนพร้อมที่จะแข่งขันในสังคมโลกอย่างมีศักดิ์
10. เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพ มีค่านิยมการเป็นผู้ผลิตมากกว่าการเป็นเพียงผู้บริโภค
11. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสีงแวดล้อมที่ยั่งยืน

ระดับการศึกษาและโครงสร้างหลักสูตร

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับหรือกลุ่มเป้าหมายที่พลาด และขาดโอกาสได้รับการศึกษาในระบบหรือในพื้นที่ ที่สถานศึกษาไม่สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีให้ได้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า หรือยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับ
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่จัดให้กลุ่มเป้าหมาย ที่จบการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า หรือยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับ
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่จัดให้กลุ่มเป้าหมาย ที่จบการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า

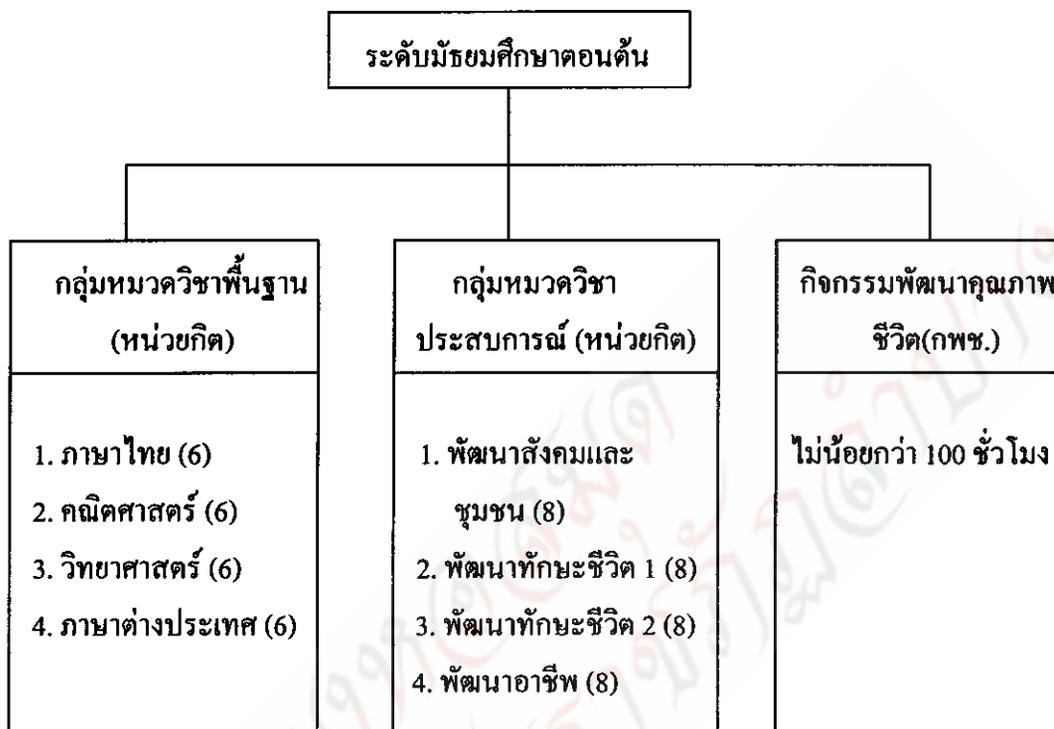
โครงสร้างหลักสูตรตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประถมศึกษา

แหล่งที่มา : กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2546 ก : 12

ผู้เรียนต้องเรียนกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน 4 หมวดวิชา ประกอบด้วย หมวดวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ รวม 20 หน่วยกิต และกลุ่มหมวดวิชา ประสบการณ์ 4 หมวดวิชา ประกอบด้วย หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน พัฒนาทักษะชีวิต 1 พัฒนาทักษะชีวิต 2 และพัฒนาอาชีพ รวม 28 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต และต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แหล่งที่มา : กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2546 ก : 13

ผู้เรียนต้องเรียนกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน 4 หมวดวิชา ประกอบด้วย หมวดวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ รวม 24 หน่วยกิต และกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ 4 หมวดวิชา ประกอบด้วย หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน พัฒนาทักษะชีวิต 1 พัฒนาทักษะชีวิต 2 และพัฒนาอาชีพ รวม 32 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต และต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

แหล่งที่มา : กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2546 ก :14

ผู้เรียนต้องเรียนกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน 4 หมวดวิชา ประกอบด้วย หมวดวิชา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาคำต่างประเทศ รวม 28 หน่วยกิต และกลุ่ม หมวดวิชาประสบการณ์ 4 หมวดวิชา ประกอบด้วย หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน พัฒนาทักษะชีวิต 1 พัฒนาทักษะชีวิต 2 และพัฒนาอาชีพ รวม 48 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต และต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ทั้งนี้ ผู้เรียนสามารถลงทะเบียนเรียนหมวดวิชาเพิ่มเติมตามความต้องการในกลุ่มหมวดวิชา พื้นฐานและกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์

รูปแบบการจัดการเรียนรู้

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ได้กำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ออกเป็น

2 ลักษณะ คือ

1. การจัดการศึกษาโดยการพบกลุ่ม จะเน้นให้นักการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก มีการพบกลุ่มเพื่อนำสิ่งที่ได้ไปศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ อภิปรายและสรุปร่วมกัน ในลักษณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2. การจัดการศึกษาโดยการศึกษากทางไกล เป็นวิธีการที่ผู้เรียน เรียนรู้โดยผ่านสื่อการศึกษาทางไกล ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ Internet เป็นต้น

การจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดหนึ่งภาคเรียนนั้น มีกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ 5 กิจกรรม ที่ครูจะต้องดำเนินการเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง โดยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย การทำโครงการ การสอนเสริม และการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) กิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวจะเกิดผลดีกับผู้เรียนได้นั้น ครูต้องเน้นย้ำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง ฝึกนิสัยให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ ทำกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในแต่ละสัปดาห์ ครูจะต้องกำหนดให้ผู้เรียนแต่ละคนใช้เวลาศึกษาเรียนรู้อย่างน้อย 21 ชั่วโมง เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 ข : 50 – 53)

1. การพบกลุ่ม อย่างน้อย 3 ชั่วโมง/สัปดาห์
 2. การทำกิจกรรมเรียนรู้ต่อเนื่อง โดยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย อย่างน้อย 15 ชั่วโมง/สัปดาห์
 3. การทำโครงการ อย่างน้อย 3 ชั่วโมง/สัปดาห์
- รวมเวลาที่ใช้ในการพบกลุ่มกิจกรรมเรียนรู้ต่อเนื่อง โดยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย และการทำโครงการ อย่างน้อย 21 ชั่วโมง/สัปดาห์
4. การสอนเสริม โดยครูหรือวิทยากรตามที่ได้วางแผนไว้
 5. การทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) จำนวน 100 ชั่วโมง

1. การจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม

ในทุกสัปดาห์ ครูจะต้องจัดให้มีการพบกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้นเสริมแรงให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะ โดยใช้เวลาในการพบกลุ่มอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง เพื่อทำกิจกรรม คือ

1.1 การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรืองานกลุ่มเป็นการทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย การจัดการเรียนรู้เช่นนี้ให้นักศึกษานำเสนอผลการจากการศึกษาดด้วยตนเอง ซึ่งครูได้มอบหมายให้แต่ละคนไปศึกษาค้นคว้าไว้ล่วงหน้าแล้ว ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้เรียนต่างก็ช่วยกันเรียนและเติมเต็มความรู้ให้แก่กันและกัน

1.2 การนำเสนอโครงการ ผู้เรียนจะนำเสนอความคิดและความก้าวหน้าในการทำโครงการต่อกลุ่มใหญ่ เพื่อให้ผู้เรียนคนอื่นและครูช่วยกันวิเคราะห์ ชักถาม ให้ข้อเสนอแนะ คำแนะนำ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นการต่อยอดทางความคิดและนำไปสู่การพัฒนาโครงการในสัปดาห์ต่อไป การนำเสนอโครงการเช่นนี้จะเป็นอย่างต่อเนื่องทุกกลุ่มจนถึงสิ้นสุดภาคเรียน

1.3 การสอบย่อย (Quiz) เป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจสาระเนื้อหา โดยครู ศูนย์การเรียนชุมชน และสถานศึกษาเป็นผู้จัดทำข้อทดสอบย่อยในลักษณะถาม – ตอบ (Quiz) ให้ผู้เรียนตอบคำถามเป็นข้อเขียนสั้น ๆ ซึ่งสรุปความคิดรวบยอดที่เป็นความรู้ความเข้าใจของตัวผู้เรียนเอง

1.4 จัดการเรียนการสอนตามสาระที่ได้วางแผนร่วมกันไว้แล้ว โดยครูเป็นผู้สอนเพิ่มเติมความรู้ หรือเนื้อหาสาระที่จำเป็น ซึ่งนักศึกษายังไม่เข้าใจและต้องการจะเรียนรู้

1.5 ฝึกกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากกลุ่ม จากสื่อ โดยครู สรช. เป็นผู้กระตุ้นและเสริมแรงให้ผู้เรียนทุกคน เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาการพบกลุ่ม การแสดงออกของผู้เรียนมีหลายรูปแบบ เช่น การฟังอย่างตั้งใจในสิ่งที่ผู้แนะนำเสนอ ช่วยคิด ตั้งคำถามให้คิด ร่วมอภิปราย ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์

1.6 วางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง เป็นการกำหนดข้อตกลงร่วมกัน นัดหมายกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องทำระหว่างสัปดาห์รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ครูจะต้องเน้นย้ำให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าตามแผนการเรียนรู้ที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้เน้นเป็นพิเศษสำหรับผู้ที่จะมานำเสนอสัปดาห์ต่อไป และกำหนดภารกิจสำหรับผู้เรียนคนอื่น ๆ ด้วย

2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง (กรต.)

เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนที่ถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถ และมีข้อจำกัดในการทำงานและการประกอบอาชีพ ดังนั้น การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง จึงใช้หลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้ด้วยตนเอง ในหัวข้อที่ไม่ยากเกินไปในลักษณะกลุ่มหรือรายบุคคล และอยู่ในวิสัยที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ มีการจดบันทึกหรือเรียบเรียงความรู้นั้นไว้ ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานหรือร่องรอยของการเรียนรู้ ผู้เรียนอาจจดบันทึกลงสมุดหรือจัดทำเป็นแฟ้มสะสมงานในแต่ละหมวดวิชาของผู้เรียนแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย โดยผู้เรียนจะศึกษาค้นคว้าต่อเนื่อง จดบันทึก และนำเสนอในการพบกลุ่ม เป็นการเติมเต็มความรู้กันและกัน ผู้เรียนจะใช้เวลาสัปดาห์ละประมาณ 15 – 20 ชั่วโมง เพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ฝึกให้ผู้เรียนรับผิดชอบและรู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง

2.2 ฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ และรู้จักวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย

ความต้องการของตนเองในการแสวงหาความรู้

2.3 ฝึกผู้เรียนให้จดบันทึก เรียบเรียงและสรุปความรู้ที่ตนได้ศึกษาค้นคว้า

อย่างเป็นระบบ

2.4 ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การศึกษาค้นคว้า อันจะนำไปสู่การเรียนรู้

ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ถือว่ามีค่ามาก และผู้เรียนจะใช้เวลาส่วนใหญ่กับการเรียนด้วยวิธีนี้ ครูจึงมีความจำเป็นต้องใส่ใจเพิ่มขึ้นในเรื่องต่อไปนี้

1. การแนะนำ/ประสานงาน/จัดสื่อและแหล่งการเรียนรู้ โดยเมื่อวางแผนการเรียนรู้ กำหนดงาน/ประเด็นให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองแล้ว ครูจะต้องเป็นผู้แนะนำหรือประสานงานหรือช่วยเหลือในการจัดสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้า ซึ่งสื่อและแหล่งเรียนรู้นั้น มีหลากหลายทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ (แบบเรียน หนังสือ เอกสารของหน่วยงานต่าง ๆ) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (รายการวิทยุ เทปเสียง รายการโทรทัศน์ วิทยุทัศน์) สื่อคอมพิวเตอร์ (ซีดีรอม รวมทั้งอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่รวมความรู้และข้อมูลมากมาย) นอกจากนี้ ยังมีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน (แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ ผู้รู้ ภูมิปัญญา เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ และแหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่ ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ห้องสมุดประชาชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน ไร่ นา ป่าเขา

ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ) สื่อและแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ ครู กศน. จะต้องรอบรู้และนำมาใช้เพื่อจัดการเรียนการสอนอย่างชาญฉลาด เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนเรียนรู้ด้วยตนเองได้ผลดี

2. การจดบันทึกเรียบเรียงผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูต้องเน้นย้ำให้ผู้เรียนจดบันทึก หรือเขียนด้วยลายมือตนเองในเรื่องที่ไปศึกษาค้นคว้า ให้ผู้เรียนจัดไว้อย่างเรียบร้อยเป็นระบบด้วยตนเอง เพื่อสะดวกในการนำเสนอในกลุ่ม โดยผู้เรียนอาจจดลงสมุดหรือจัดทำเป็นแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ของแต่ละหมวดวิชาที่ลงทะเบียน สมุดที่จดบันทึกผลการเรียน หรือแฟ้มสะสมงานนี้ จะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการเรียนด้วย

3. การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า/ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายต่อกลุ่ม ส่วนนี้มีสิ่งที่ครูต้องให้ความสำคัญ 3 เรื่อง คือ

1. ผู้ที่นำเสนอ ครูต้องเน้นย้ำให้ผู้นำเสนอเตรียมตัวอย่างดี โดยเรียบเรียงความคิด เตรียมขั้นตอนการนำเสนอ และนำเสนออย่างชัดเจน ครูต้องกระตุ้นให้มีการอภิปรายซักถาม และให้ผู้นำเสนอตอบข้อสงสัยของเพื่อน ๆ ได้ หรือให้ผู้เรียนคนอื่นช่วยตอบ

2. ผู้เรียนที่รับฟัง ต้องตั้งใจฟัง จดบันทึก และร่วมอภิปราย ซักถาม เพื่อให้เข้าใจเรื่องนั้นอย่างชัดเจน

3. ครู จะต้องดูแลให้การนำเสนอเป็นไปอย่างได้ผล โดยฟังการนำเสนออย่างตั้งใจ กระตุ้น เสริมแรง ดูแลผู้เรียนคนอื่น ๆ ให้สนใจการนำเสนอ ให้ทุกคนได้มีโอกาสซักถามเพิ่มเติมความเห็นอย่างทั่วถึง ทำให้ช่วยเวลาการนำเสนอเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวาและมีคุณค่า พฤติกรรมต่าง ๆ ช่วงเวลานี้ถือเป็นส่วนสำคัญของการประเมิน เพื่อปรับปรุงแก้ไขและทำให้เกิดความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ

3. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.)

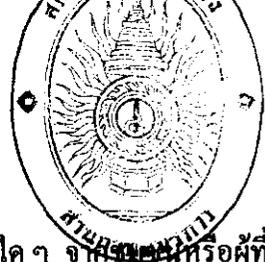
การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หรือที่เรียกว่า “กิจกรรม กพช.” นั้น หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาในการทำงานร่วมกันในระบบกลุ่ม อีกทั้งการนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับจากการพบกลุ่มไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งในปัจจุบันและอนาคตให้เหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกิจกรรมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่ง ที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต มีขอบข่ายเนื้อหา 2 ตอน คือ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ มี 2 ส่วน

คือ พัฒนาตนเองและครอบครัว และพัฒนาชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ในแต่ละระดับการศึกษา โดยมีความเข้มของการทำกิจกรรมจากน้อยไปหามากตามลำดับ

หลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต มีหลักการดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 ค : 6 – 20)

1. เป็นองค์ประกอบสำคัญในโครงสร้างหลักสูตร กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งในโครงสร้างหลักสูตร หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ทุกระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กิจกรรมนี้สามารถนำแนวความคิด ความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดีในการทำงานร่วมกันของกลุ่มผู้เรียนที่ได้รับจากการเรียนรู้ การพบกลุ่ม รวมทั้งจากการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การทำงานในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างเหมาะสม
2. เป็นกิจกรรมที่ใช้กระบวนการกลุ่มและกระบวนการคิดเป็น กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งใช้กระบวนการกลุ่มในการศึกษาหาความรู้ เรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นอย่างรู้วิธีใช้กระบวนการแก้ปัญหา ตลอดจนการทำงานร่วมกันในระบบกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินการและการบริหารจัดการเองบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่ม นับเป็นกิจกรรมที่นำไปสู่การแก้ปัญหา ส่งเสริมสนับสนุน และอาจให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงาน ทั้งนี้ การทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในการดูแลและความเห็นชอบของสถานศึกษา
3. เป็นกิจกรรมที่ใช้หลักการประสานงาน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นกิจกรรมที่ใช้หลักการประสานงาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างประหยัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนและสังคมส่วนรวม
4. เป็นกิจกรรมที่ได้ผ่านความเห็นชอบของกลุ่มผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องเป็นกิจกรรมที่ได้ผ่านการพิจารณา วิเคราะห์ อภิปราย และได้รับความเห็นชอบของกลุ่มผู้เรียน
5. เป็นกิจกรรมที่ได้รับความเห็นชอบจากสถานศึกษา กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องเป็นกิจกรรมที่ได้รับความเห็นชอบจากครูที่รับผิดชอบ คณะกรรมการประเมินผล โครงการฯ และหัวหน้าสถานศึกษา ให้เป็นกิจกรรมหรือโครงการในภาคปฏิบัติที่สามารถนำไปดำเนินการได้
6. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนไม่รับค่าตอบแทน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่

ผู้เรียน หรือกลุ่มผู้เรียน จัดทำในภาคปฏิบัติโดยไม่รับค่าตอบแทนใด ๆ จากผู้เรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ ได้ผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวหรือสังคมส่วนรวม และผู้เรียน ผู้รับผิดชอบทำกิจกรรม จะได้รับผลตอบแทนเป็นจำนวนชั่วโมง การทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามการประเมินของคณะกรรมการประเมินผลโครงการฯ

7. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นำไปประยุกต์ใช้ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการนำความรู้จากการเรียนรู้ การพบกลุ่ม และการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

(กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 ค : 7)

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้กระบวนการกลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ โดยฝึกทักษะความมีเหตุผล การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น
2. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความรู้สึกผูกพัน เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ชุมชน สังคมอย่างแน่นแฟ้น รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
3. เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้เรียน ผู้เรียนทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

เกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้เรียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทุกระดับการศึกษา และต้องเป็นไปตามเกณฑ์การทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตในแต่ละระดับการศึกษา ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา ผู้เรียนต้องพบกลุ่มเพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภาคฤดูร้อน ให้ครบถ้วนตามขอบข่ายเนื้อหา และลงมือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนเองและครอบครัวและพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ตามขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้ในสัดส่วนที่เหมาะสม

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เรียนจะต้องพบกลุ่มเพื่อศึกษาเรียนรู้ภาคทฤษฎี ให้ครบถ้วนตามขอบข่ายเนื้อหา และลงมือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อพัฒนาตนเอง และครอบครัว ไม่น้อยกว่า 50 ชั่วโมง และพัฒนาชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่น้อยกว่า 50 ชั่วโมง รวมไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ตามขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้ในสัดส่วนที่เหมาะสม

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เรียนพบกลุ่มเพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาคทฤษฎี ให้ครบถ้วนตามขอบข่ายเนื้อหา และลงมือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว และพัฒนาชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ตามขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้ในสัดส่วนที่เหมาะสม

สำหรับการพบกลุ่มศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาคทฤษฎี การทำกิจกรรมภาคปฏิบัติในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะต้องมีความเข้มของการพบกลุ่มและการทำกิจกรรมภาคปฏิบัติของกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต จากน้อยไปหามากอย่างเหมาะสมตามระดับการศึกษา

เกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

ระดับการศึกษา	กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต	
ประถมศึกษา	<p>พบกลุ่มศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภาคทฤษฎีให้ครบถ้วนตามขอบข่าย เนื้อหาที่กำหนด</p>	<p>ลงมือปฏิบัติกิจกรรมภาคปฏิบัติ ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ตนเองและครอบครัว พัฒนาชุมชน สังคมและ สิ่งแวดล้อม</p>
มัธยมศึกษา ตอนต้น	<p>พบกลุ่มศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภาคทฤษฎีให้ครบถ้วนตามขอบข่าย เนื้อหาที่กำหนด</p>	<p>ลงมือปฏิบัติกิจกรรมภาคปฏิบัติ ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ตนเองและครอบครัว พัฒนาชุมชน สังคมและ สิ่งแวดล้อม</p>
มัธยมศึกษา ตอนปลาย	<p>พบกลุ่มศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภาคทฤษฎีให้ครบถ้วนตามขอบข่าย เนื้อหาที่กำหนด</p>	<p>ลงมือปฏิบัติกิจกรรมภาคปฏิบัติ ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ตนเองและครอบครัว พัฒนาชุมชน สังคมและ สิ่งแวดล้อม</p>

แหล่งที่มา : กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2546 ค : 8

ข้อกำหนดภาคปฏิบัติของกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้เรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ต้องพบกลุ่มศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภาคทฤษฎีให้ครบถ้วน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนด จึงจะมีสิทธิ์ลงมือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติ แต่ถ้าได้พบกลุ่มศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาคทฤษฎีไม่ถึงร้อยละ 70 แต่ถึงร้อยละ 50 หัวหน้าสถานศึกษาอาจใช้ดุลยพินิจให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมได้ หากไม่อนุญาตให้หัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายพิจารณาให้ส่งเสริม หรือให้ศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยนภาคทฤษฎีใหม่ให้ครบเนื้อหาในส่วนที่ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร โดยมีการบันทึกผลการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคทฤษฎีไว้เป็นหลักฐาน

ขอบข่ายเนื้อหากิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

การทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ต้องทำภายใต้กรอบขอบข่ายเนื้อหา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทั้งนี้ โดยมีความเข้มของกิจกรรมจากง่ายไปหายาก น้อยไปหามาก ตามระดับของการศึกษา

1. ภาคทฤษฎี

ในการเริ่มต้นของการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ผู้เรียนทุกคนต้องพบกลุ่ม เพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในภาคทฤษฎีเสียก่อน แล้วจึงไปลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและครอบครัว และเพื่อพัฒนาชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ในแต่ละระดับการศึกษา สำหรับภาคทฤษฎี มีขอบข่ายเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้าง/ประโยชน์ของกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. กระบวนการกลุ่ม การเป็นผู้นำ ผู้ตาม มนุษยสัมพันธ์ คุณธรรม

จริยธรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคม

3. กระบวนการคิดเป็น เน้น “คิด ทำ จำ แก้ปัญหา พัฒนา”
4. ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในการทำกิจกรรมพัฒนา

คุณภาพชีวิต

5. การวางแผน การเขียนโครงการและการนำไปใช้ในวิถีชีวิต

ขอบข่ายเนื้อหาในภาคทฤษฎี ให้ครูผู้รับผิดชอบผู้เรียน ได้นำไปใช้ในการพบกลุ่มของผู้เรียนเพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยอาจนำไปสอดแทรก หรือบูรณาการในการพบกลุ่มของผู้เรียนให้ครบถ้วนตามขอบข่ายเนื้อหา พร้อมทั้งมอบหมายงานให้ผู้เรียนได้กลับไปศึกษาทบทวนเป็นการเตรียมความพร้อม เพื่อจะได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติ ที่มีอยู่

2 ส่วน คือ พัฒนาตนเองและครอบครัว พัฒนาชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นไปตามการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

2. ภาคปฏิบัติ

สำหรับกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัตินั้น ตามเกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต กำหนดให้ผู้เรียนจะต้องทำในภาคปฏิบัติไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ในแต่ละระดับการศึกษาทำใน 2 ส่วน คือ หนึ่งกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อพัฒนาตนเอง และครอบครัว สองเพื่อพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ โดยมีขอบข่ายเนื้อหาภาคปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียน ได้เลือกทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตจากขอบข่ายเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

เมื่อผู้เรียนพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติ ผู้เรียนสามารถพิจารณาเลือกทำกิจกรรมในขอบข่ายเนื้อหาที่เกี่ยวกับ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยพิจารณากิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนยึดมั่นในศาสนาและปลูกฝังค่านิยมที่ดี เพื่อดำรงรักษาไว้ ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นและของชาติ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการประกอบพิธีในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาหลักธรรมคำสอนของศาสนา กิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดั้งเดิมของท้องถิ่น และของชาติ

2. กิจกรรมการพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

เมื่อผู้เรียนพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติ ผู้เรียนสามารถพิจารณาเลือกทำกิจกรรมในขอบข่ายเนื้อหา ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาเลือกทำกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนา การบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมดีขึ้นอย่างยั่งยืน เช่น กิจกรรมขุดลอกคูคลอง ทางระบายน้ำในหมู่บ้าน กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด อาสาสมัครป้องกันยาเสพติด กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย

3. กิจกรรมสนับสนุนงานการศึกษานอกโรงเรียน

เมื่อผู้เรียนพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติ ผู้เรียนสามารถพิจารณาเลือกทำกิจกรรม ในขอบข่ายเนื้อหาที่เกี่ยวกับการสนับสนุนงานการศึกษานอกโรงเรียน โดยพิจารณาเลือกทำกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญ เกิดความรัก ความผูกพัน และเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานอกโรงเรียน ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อเป็นการสนับสนุน แต่ต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสนับสนุนงานการศึกษานอกโรงเรียน โดยแท้จริง เช่น กิจกรรมรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ กิจกรรมประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกโรงเรียน กิจกรรมสนับสนุนและพัฒนางานการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

เกณฑ์การกำหนดจำนวนชั่วโมง และการพิจารณาให้ความเห็นชอบการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

เกณฑ์การกำหนดจำนวนชั่วโมง และการพิจารณาให้ความเห็นชอบ การทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติ ให้สถานศึกษาพิจารณาตามเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ เป็นกิจกรรมที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนได้รับประโยชน์หรือได้รับบริการที่ช่วยส่งเสริมมาตรฐานหรือพัฒนาคุณภาพชีวิต ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและอื่นๆ ที่จัดทำและตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง
2. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นกิจกรรมที่จัดแล้วคนในชุมชนเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือ ทั้งด้านความคิด แรงงาน วัสดุอุปกรณ์และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. ระดับความยากง่ายในการดำเนินงาน เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด กำลังแรงงาน รวมทั้งมีขั้นตอนในการดำเนินงานที่ซับซ้อน
4. การใช้กระบวนการกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน มีส่วนร่วมในการช่วยกันคิด การประสานงาน การแบ่งงาน และความรับผิดชอบ เป็นผลทำให้เกิดความสามัคคี เสียสละ และมีความเป็นประชาธิปไตย
5. การใช้เวลาในการปฏิบัติงาน เป็นกิจกรรมที่ใช้ระยะเวลาในการปฏิบัติงานให้มีความเหมาะสมกับโครงการที่นำเสนอ เพื่อพิจารณาจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติต่อไป
6. ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นกิจกรรมที่ใช้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นไปอย่างประหยัด และสามารถนำทรัพยากรที่มีมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม
7. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พร้อมทั้งลงมือปฏิบัติแล้วทำให้เกิดการพัฒนาชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถทำให้เกิดการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

การประเมินผลการจัดทำโครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติ

คณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติโครงการ จัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต จะพิจารณากำหนดจำนวนชั่วโมงและประเมินผลโครงการตามตาราง ดังต่อไปนี้

แบบประเมินผลการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติ

จำนวนชั่วโมง ประเด็นที่ใช้พิจารณา	คะแนน				
	(1) น้อยมาก	(2) น้อย	(3) ปานกลาง	(4) มาก	(5) มากที่สุด
1. ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ
2. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
3. ความยากง่ายในการดำเนินงาน
4. การใช้กระบวนการกลุ่ม
5. ความเหมาะสมในการใช้เวลา ปฏิบัติงาน
6. ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
7. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
รวม					

แหล่งที่มา : กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2546 ค : 13

**การกำหนดจำนวนชั่วโมง การผ่านเกณฑ์ในการจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต
ภาคปฏิบัติ**

จำนวนชั่วโมง (คะแนน)	ผ่าน/ไม่ผ่านเกณฑ์
1 – 7	ไม่ผ่านเกณฑ์
8 – 14	ผ่าน
15 – 21	ผ่าน
22 – 28	ผ่าน
29 – 35	ผ่าน

แหล่งที่มา : กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2546 ค : 14

เมื่อสถานศึกษาตรวจสอบความเป็นไปได้ของการทำโครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต และพิจารณากำหนดจำนวนชั่วโมงอย่างเหมาะสมกับเนื้อหาแล้ว สถานศึกษามอบให้ผู้เรียนหรือกลุ่มผู้เรียนนำไปลงมือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติ

เมื่อคณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติโครงการ ติดตามผลการทำงานของผู้เรียนหรือกลุ่มผู้เรียนแล้ว ประเมินผลการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติ ตามตารางกำหนดจำนวนชั่วโมง การผ่านเกณฑ์ในการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติ

ขั้นตอนการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 ค :14)

1. ผู้เรียนยื่นคำร้องแสดงความจำนงขอทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้เรียนต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงขอทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามระยะเวลาที่สถานศึกษากำหนด เพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเข้าใจในภาคทฤษฎี โดยครูผู้รับผิดชอบผู้เรียนที่ทำกิจกรรมจะเป็นผู้ให้ความรู้ คำแนะนำเพิ่มเติม และให้แนวทางการทำกิจกรรมในภาคปฏิบัติ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผู้เรียนต้องเขียนโครงการ กลุ่มผู้เรียนต้องลงมือเขียนโครงการเอง โดยศึกษาสำรวจและเตรียมเสนอโครงการปฏิบัติ หรือกิจกรรมพร้อมแผนการดำเนินงานให้เป็นไปตามแบบ

เสนอโครงการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ โดยมีครูผู้รับผิดชอบผู้เรียนที่ทำกิจกรรม เป็นที่ปรึกษาโครงการ

3. ผู้เรียนต้องประสานงานและขอความอนุเคราะห์กับท้องถิ่น ก่อนลงมือทำ กิจกรรมในพื้นที่ท้องถิ่นใด ผู้เรียน ประชาชน เพื่อน ญาติพี่น้อง หรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชน ที่ โครงการของผู้เรียนเข้าไปเกี่ยวข้อง ให้พิจารณาเลือกมาเป็นที่ปรึกษาโครงการ และผ่าน ความเห็นชอบของโครงการที่จะนำไปปฏิบัติในชุมชนนั้น ๆ

4. ผู้เรียนเสนอขออนุมัติโครงการต่อสถานศึกษา กลุ่มผู้เรียนนำโครงการที่ผ่าน ความเห็นชอบข้อ 3 แล้วเสนอต่อผู้รับผิดชอบผู้เรียนที่ทำกิจกรรม เสนอสถานศึกษาเพื่อขออนุมัติ โครงการนี้ สถานศึกษาจะแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติโครงการ กำหนด จำนวนชั่วโมง ที่ต้องปฏิบัติงานตามเกณฑ์ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด

5. ผู้เรียนดำเนินงาน เมื่อสถานศึกษาอนุมัติโครงการ ผู้เรียนนำมาดำเนินงานตาม โครงการที่ได้รับอนุมัติ ทั้งนี้ โดยอยู่ในการกำกับดูแลของครูที่ปรึกษาโครงการตามข้อ 2

6. คณะกรรมการพิจารณา และประเมินผลการปฏิบัติโครงการติดตามผล คณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติโครงการ ร่วมกันติดตามผลและประเมิน โครงการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนตามที่ได้รับอนุมัติจากสถานศึกษา

7. ผู้เรียนจัดทำรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ เมื่อผู้เรียนดำเนินงานตาม โครงการสิ้นสุดลงแล้ว ผู้เรียนต้องจัดทำรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ ตามปฏิทินเวลาที่ กำหนดแผนไว้ร่วมกัน หลังจากรายงานผลการดำเนินงานแล้ว ผู้เรียนต้องส่งรายงานผล การดำเนินงานตามโครงการให้สถานศึกษาเก็บไว้เป็นหลักฐาน

8. คณะกรรมการพิจารณา และประเมินผลการปฏิบัติโครงการประเมินกิจกรรม พัฒนาคุณภาพชีวิต คณะกรรมการฯ ประเมินผลกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยพิจารณา ความสำเร็จของโครงการ หากไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในโครงการที่ได้รับการอนุมัติ ผู้เรียนต้องทำเพิ่มเติม เมื่อการปฏิบัติ “ผ่าน” สถานศึกษายกบันทึกผลในรายงานสรุปผลการเรียน โดย ระบุจำนวนชั่วโมงที่ทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งกิจกรรมพัฒนาตนเองและครอบครัวและหรือ กิจกรรมพัฒนาชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านเกณฑ์ไว้ด้วย

คณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติโครงการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณภาพชีวิต

สถานศึกษาต้องแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติโครงการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้เป็นผู้ประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติของกลุ่มผู้เรียน คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้

1. ครูผู้รับผิดชอบผู้เรียน ครูผู้รับผิดชอบผู้เรียนที่ทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (ครูประจำกลุ่ม ครู ทรช. ครูอาสาฯ ครูอื่นใดที่ได้รับมอบหมาย)
2. เจ้าหน้าที่ของสถานศึกษา เจ้าหน้าที่ของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สถานศึกษาเห็นสมควร เช่น เจ้าหน้าที่สายสามัญ เจ้าหน้าที่ประเมินผลของสถานศึกษา และเจ้าหน้าที่วิชาการที่สถานศึกษามอบหมาย
3. บุคลากรในชุมชน ประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สถานศึกษาเห็นสมควร

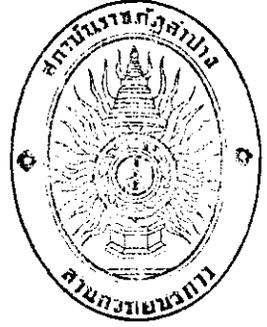
หน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลโครงการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณภาพชีวิต

คณะกรรมการพิจารณา และประเมินผล โครงการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่สถานศึกษาแต่งตั้ง เพื่อประเมินผล โครงการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พิจารณากำหนดจำนวนชั่วโมงของ โครงการฯ และให้เหตุผลประกอบ
2. ประเมินผลความก้าวหน้าของการดำเนินงาน โครงการฯ ระหว่างดำเนินการ
3. ให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานตาม โครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต
4. ประเมินผลเมื่อผู้เรียนดำเนินงาน โครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตแล้วเสร็จ คณะกรรมการจะประเมินผลการดำเนินงาน โครงการ
5. เสนอผลการประเมิน โครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ต่อหัวหน้าสถานศึกษา เพื่อพิจารณาอนุมัติแจ้งผลให้ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องทราบภายใน 7 วัน

บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต จะมีผู้เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยบุคคล กลุ่มบุคคล ดังต่อไปนี้

1. หัวหน้าสถานศึกษา
2. ครูผู้รับผิดชอบผู้เรียนที่ทำกิจกรรม
3. ผู้เรียน
4. ชุมชน

บทบาทของหัวหน้าสถานศึกษา

สถานศึกษา เมื่อจัดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต หัวหน้าสถานศึกษา นั้น ๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ ดังนี้

1. จัดให้มีแผนหรือปฏิทินการพบกลุ่ม หัวหน้าสถานศึกษาต้องจัดให้มีแผนหรือปฏิทินเวลา เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้ผู้เรียน
2. จัดประชุมชี้แจงครู หัวหน้าสถานศึกษาต้องจัดประชุมครู ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้ทราบและเข้าใจกระบวนการจัดกิจกรรมทั้ง ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ
3. อำนวยความสะดวก หัวหน้าสถานศึกษาต้องอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต
4. พิจารณาส่งตัวผู้เรียน ไปทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ในกรณีที่ผู้เรียนมีความจำเป็นจะไปทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติกับสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่น หัวหน้าสถานศึกษาต้องพิจารณาจากหลักสูตร หรือโครงการของสถานศึกษา หรือหน่วยงานอื่นนั้น ประกอบการพิจารณาและให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด หากเห็นชอบจึงส่งตัวผู้เรียนไปทำกิจกรรมกับสถานศึกษา หรือหน่วยงานอื่น ๆ
5. พิจารณานุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต หัวหน้าสถานศึกษาต้องพิจารณานุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อพิจารณากำหนดชั่วโมง และประเมินผลการปฏิบัติโครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติ
6. ติดตามผลการดำเนินงาน เมื่อสถานศึกษานุมัติโครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนแล้ว หัวหน้าสถานศึกษาต้องติดตามผลการดำเนินงานโครงการดังกล่าวของผู้เรียนอย่างน้อยโครงการละ 1 ครั้ง

7. อนุมัติผลการประเมินผลกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เมื่อกลุ่มผู้เรียน ดำเนินงานโครงการแล้วเสร็จและได้รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติต่อสถานศึกษาไว้เป็นหลักฐาน หัวหน้าสถานศึกษา จะต้องพิจารณาอนุมัติผลการประเมินกิจกรรมนั้น

8. แจ้งผลการประเมินการปฏิบัติโครงการ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติ ในกรณีที่สถานศึกษารับผู้เรียนจากสถานศึกษาอื่น มาร่วมทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาคปฏิบัติ เมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว ให้แจ้งผลการประเมินไปยังสถานศึกษาเดิมของผู้เรียนด้วย

บทบาทของครูที่รับผิดชอบผู้เรียนที่ทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนนั้น ครูที่รับผิดชอบผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการที่จะส่งเสริมสนับสนุน ให้ผู้เรียนรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม บทบาทของครู มีดังนี้

1. จัดประชุมชี้แจงผู้เรียน ครูต้องจัดประชุมชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. จัดทำแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ครูต้องจัดทำแผนการจัดทำกิจกรรมในภาคทฤษฎีร่วมกับผู้เรียน โดยทำความเข้าใจตกลงร่วมกันกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภาคทฤษฎี ในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ครบถ้วน
3. เป็นครูที่ปรึกษา ครูต้องเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำในการวางแผน การประสานงาน การแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติการจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาคปฏิบัติของผู้เรียน
4. เป็นคณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติการ โครงการ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ครูต้องทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณาและกำหนดจำนวน ชั่วโมงของผู้เรียนแต่ละกิจกรรมก่อนขออนุมัติโครงการฯ
5. นิเทศติดตามการปฏิบัติงานในโครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เมื่อโครงการของผู้เรียนได้รับการอนุมัติแล้ว ผู้เรียนจะดำเนินงานตามโครงการฯ ดังกล่าว ครูต้องนิเทศติดตามโครงการ
6. ดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติโครงการ ครูต้องทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการที่สถานศึกษาแต่งตั้งและดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการนั้น ๆ

บทบาทของผู้เรียนในการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้เรียน มีบทบาทในการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

1. ผู้เรียนยื่นคำร้องแจ้งความจำเป็นขอจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้เรียนจะต้องยื่นคำร้องแจ้งความจำเป็นขอจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตในเวลาที่สถานศึกษากำหนดไว้ทุกภาคเรียน

ในกรณีที่ผู้เรียนมีการเทียบโอนผลการเรียน และใช้เวลาเรียนอีกเพียงภาคเรียนเดียวหรือเหลือเวลาเรียน ตาม โครงสร้างหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ไม่ครบ 4 ภาคเรียนนั้น ให้ผู้เรียนจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาเรียนที่มีของผู้เรียน โดยทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมงต่อระดับการศึกษา

หากผู้เรียนมีความจำเป็นประสงค์ ที่จะทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติ กับสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นใดผู้เรียนต้องมีโครงการหรือหลักสูตรของสถานศึกษาหรือหน่วยงานนั้น ๆ แนบคำร้องประกอบการพิจารณาอนุมัติการส่งตัวผู้เรียนให้ไปจัดทำกิจกรรมกับสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นดังกล่าว เพื่อให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบและส่งตัวผู้เรียนไปทำกิจกรรมตามที่ผู้เรียนแจ้งความจำเป็นไว้

ในกรณีเกิดเหตุสุดวิสัย ผู้เรียนไม่สามารถทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แล้วเสร็จภายในเวลาเรียนที่มีได้ ผู้เรียนจะต้องยื่นคำร้องต่อสถานศึกษาเพื่อขอขยายเวลาในการทำกิจกรรมให้ครบในภาคเรียนต่อไป

2. ผู้เรียนทุกระดับการศึกษาทำกิจกรรมร่วมกันได้ ผู้เรียนทุกระดับการศึกษาสามารถทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกันใน โครงการเดียวกันได้

3. ผู้เรียนต้องพบกลุ่มศึกษาภาคทฤษฎี ผู้เรียนที่จะจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต จะต้องพบกลุ่มเพื่อศึกษาเรียนรู้ ภาคทฤษฎีให้ครบถ้วนตามขอบข่ายเนื้อหา ก่อนลงมือปฏิบัติกิจกรรมภาคปฏิบัติต่อไป

4. ผู้เรียนวางแผนและเขียนโครงการ ผู้เรียนจะต้องเข้าร่วมประชุมเพื่อร่วมกันหาแนวทาง วางแผนและเขียน โครงการกิจกรรมภาคปฏิบัติ

5. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมปฏิบัติตามโครงการที่ได้รับอนุมัติ ผู้เรียนทุกคนต้องเข้าร่วมปฏิบัติตามโครงการที่สถานศึกษาอนุมัติ โดยปฏิบัติให้เป็นไปตามเกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

6. ผู้เรียนต้องรายงานผลการปฏิบัติงาน เมื่อการดำเนินงานโครงการแล้วเสร็จ ผู้เรียนต้องรายงานผลต่อกลุ่มแล้วทำรายงานผลการปฏิบัติงานตามโครงการต่อสถานศึกษา ให้เป็นไปตามแผนและระยะเวลาที่สถานศึกษากำหนด

7. ผู้เรียนจะต้องทำโครงการในภาคปฏิบัติเพิ่มเติม ในกรณีที่คณะกรรมการฯ ประเมินโครงการแล้ว พบว่าการดำเนินงานของผู้เรียนไม่เป็นตามโครงการที่ได้รับอนุมัติ ผู้เรียนจะต้องทำโครงการภาคปฏิบัติเพิ่มเติม เพื่อคณะกรรมการฯ จะได้ประเมินอีกครั้ง

บทบาทของชุมชน

ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตภาคปฏิบัติของผู้เรียนในพื้นที่นั้น ๆ ชุมชนมีบทบาท ดังนี้

1. เป็นที่ปรึกษาโครงการ
2. เป็นคณะกรรมการพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติโครงการ
3. ให้การสนับสนุนโครงการ และเข้าร่วมโครงการในพื้นที่
4. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนที่ทำไว้ในพื้นที่ ให้ดำเนินการได้ต่อไป

การติดตามและประเมินผลโครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

เป็นการให้คำแนะนำ ปรึกษา และติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการที่ผู้เรียนได้เสนอไว้ โดยอาจแบ่งการนิเทศติดตามผลออกเป็น 2 ระยะ ด้วยกันคือ

1. ระหว่างดำเนินโครงการ
2. เสร็จสิ้นโครงการ

การติดตามและประเมินผลโครงการที่ผู้เรียนเสนอ อาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. คณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติโครงการฯ ออกไปติดตามประเมินผลโดยตรง
2. คณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติโครงการฯ ติดตามประเมินผลจากแบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการที่กลุ่มผู้เรียนที่ทำรายงานเสนอ
3. คณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติโครงการฯ ติดตามผลจากผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องและอยู่ใกล้ชิดกับโครงการที่ผู้เรียนทำ

การประเมินผลสำเร็จของโครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

การประเมินผลความสำเร็จของโครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติเสร็จสิ้นแล้วนั้น ให้พิจารณาว่า

1. โครงการสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในโครงการฯ
2. ผลงานที่สำเร็จเป็นไปตามรายละเอียดการประเมินผลการปฏิบัติงาน

โครงการฯ

4. การวัดผลและประเมินผล

หลักการวัดและประเมินผลการเรียน

1. สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน
2. ให้มีการประเมินผลการเรียนเป็นหมวดวิชา
3. ให้มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต และการประเมินการอ่าน ทิศ วิเคราะห์ และเขียน
4. การวัดและประเมินผลให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรและวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
5. การวัดและประเมินผลการเรียน ดำเนินการควบคู่ไปกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยต้องดำเนินการด้วยวิธีการที่หลากหลายให้สอดคล้องกับธรรมชาติของหมวดวิชา รูปแบบการจัดการศึกษา และระดับการศึกษา
6. สถานศึกษาต้องเปิดโอกาส ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษา และรูปแบบการศึกษาต่าง ๆ

แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียน

การวัดและประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรและวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีเป้าหมายสำคัญเพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียน ให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ นำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนของผู้เรียนโดยตรง และนำไปปรับปรุงแก้ไขการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งนำไปใช้ในการพิจารณาตัดสินความสำเร็จทางการศึกษาของผู้เรียนอีกด้วย

การวัดและประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรและวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มี 2 ลักษณะ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 ง : 8 – 15) ได้แก่

1. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประกอบด้วย
 - 1.1 การวัดและประเมินผลการเรียนหมวดวิชา
 - 1.2 การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต
 - 1.3 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 1.4 การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน
2. การประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ

1. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

1.1 การวัดและประเมินผลการเรียนหมวดวิชา

หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้แบ่งโครงสร้างออกเป็น 2 กลุ่มหมวดวิชา คือ กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน ประกอบด้วย หมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาคณิตศาสตร์ หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ หมวดวิชาภาษาต่างประเทศ กลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ ประกอบด้วย หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน (สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม) หมวดวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 (สุขศึกษาและพลศึกษา) หมวดวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 2 (ศิลป์) และหมวดวิชาพัฒนาอาชีพ (การงานและเทคโนโลยี) สำหรับการวัดและประเมินผลการเรียน กำหนดให้มีการวัดและประเมินผลการเรียนหมวดวิชา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพัฒนาการความก้าวหน้าของผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการและเจตคติ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐานและกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์

สถานศึกษาควรดำเนินการประเมินผลการเรียนใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การประเมินผลก่อนเรียน

การประเมินผลก่อนเรียนมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการตรวจสอบความรู้ ทักษะ และความพร้อมต่าง ๆ ของผู้เรียนที่เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ ในแต่ละสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละหมวดวิชา โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมตามสภาพแต่ละหมวดวิชา เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ในการปรับปรุง ซ่อมเสริมหรือเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อม และมีพื้นฐานพอเพียง จะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และจะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนได้เป็นอย่างดี การประเมินพื้นฐานและความพร้อมของผู้เรียนในระยะก่อนเรียนนี้ จึงมีความสำคัญและจำเป็น ผู้สอนทุกคนควรจะต้องดำเนินการ

2. การประเมินผลระหว่างเรียน

การประเมินผลระหว่างเรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมทั้งประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและผลงาน อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและดำเนินการควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. การประเมินผลปลายภาคเรียน

การประเมินผลปลายภาคเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่ได้เรียนตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละหมวดวิชาโดยภาพ รวมทั้งความรู้ ทักษะและกระบวนการ โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายตามลักษณะและธรรมชาติของหมวดวิชา เช่น แบบทดสอบปรนัย แบบทดสอบอัตนัย แบบประเมินการปฏิบัติและแฟ้มสะสมงาน เป็นต้น ผู้เรียน ที่จะผ่านการเรียนหมวดวิชา จะต้องเข้าสอบปลายภาคเรียนและมีคะแนนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด

กรณีผู้เรียนมีผลการเรียน ไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดให้ดำเนินการพัฒนา ผู้เรียนในรายหมวดวิชาที่ได้ค่าระดับผลการเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ โดยดำเนินการด้วยวิธีการที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของหมวดวิชาและบริบทของผู้เรียน เช่น การทำ โครงการหรือกิจกรรมหรือการมอบหมายให้ศึกษาค้นคว้าทำรายงาน จนผู้เรียนสามารถผ่านเกณฑ์ การประเมินผลการเรียนรู้ที่คาดหวังแล้วให้ระดับผลการเรียนใหม่ ตามเงื่อนไขที่สถานศึกษากำหนด สำหรับผู้เรียนที่ปรับปรุงพัฒนาแล้วไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ ให้ลงทะเบียนซ้ำในหมวดวิชาเดิม หรือ เปลี่ยนแปลงหมวดวิชา ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามโครงสร้างหลักสูตร ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน แต่ละระดับการศึกษาและควรดำเนินการให้เสร็จสิ้นก่อนลงทะเบียนเรียน ในภาคเรียนถัดไป

1.2 การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.)

การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) เป็นเงื่อนไขหรือเปลี่ยนแปลง หมวดวิชา ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามโครงสร้างหลักสูตร ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน แต่ละระดับการศึกษา และควรดำเนินการให้เสร็จสิ้นก่อนลงทะเบียนเรียนในภาคเรียน ถัดไป หนึ่งที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องได้รับการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จึงจะได้รับการพิจารณาให้จบหลักสูตรในแต่ละระดับการศึกษา ผู้เรียนต้องนำเสนอโครงการ/กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นกิจกรรมกลุ่มที่ผู้เรียนทำตามความสนใจ ความถนัด โดยเน้นการนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษา/เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย

ความรับผิดชอบและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีแนวทางในการดำเนินการประเมิน ดังนี้

- 1) การประเมินผู้เรียน ผู้สอน ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมิน และดำเนินการประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การดูผลงาน การบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 2) การสรุปผลการเรียน คณะกรรมการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา จะรวบรวมผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตจากผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง พร้อมหลักฐานต่าง ๆ ตีค่าเป็นจำนวนชั่วโมงการผ่านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เก็บไว้เป็นหลักฐาน การตีค่าจำนวนชั่วโมงให้นับรวมตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมและการประเมินผลกิจกรรม ส่วนการให้น้ำหนักเวลาในการพิจารณาจากความยากง่าย ความพยายาม ความมุ่งมั่นและผลที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมที่มีต่อตนเอง ครอบครัว สังคม ชุมชนเพียงใด ผลการประเมินกิจกรรมให้เป็น “ผ่าน” และ “ไม่ผ่าน”
- 3) การบันทึกผลการประเมิน ให้บันทึกจำนวนชั่วโมงที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามที่คณะกรรมการวัดและประเมินผลของสถานศึกษาตีค่าให้
- 4) เกณฑ์การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตแต่ละระดับการศึกษา ผู้เรียนจะต้องมีจำนวนชั่วโมงการผ่านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ถือว่าได้ผ่านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักสูตร

1.3 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นเงื่อนไขที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องได้รับ การประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จึงจะได้รับการพิจารณาให้จบหลักสูตรในแต่ละระดับการศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา จะต้องกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความจำเป็นและความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน โดยเสนอขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นอาจจะซ้ำหรือแตกต่างจากคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตร หรือมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละหมวดวิชาก็ได้ เมื่อกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาแล้ว จะต้องประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไป และแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบและมีส่วนร่วมในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว อาจประเมินจากการที่ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มและการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา

คุณภาพชีวิต รวมทั้งกิจกรรมในลักษณะอื่นๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาควรดำเนินการประเมินในรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการประเมิน ดังนี้

1) การประเมินผู้เรียน ผู้สอน ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายดำเนินการประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตามแนวทางที่สถานศึกษากำหนด ซึ่งมีวิธีการหลากหลาย เช่น สังเกต และรวบรวมพฤติกรรมจากผู้เกี่ยวข้อง การดูผลงาน การบันทึกความดี การรายงานตนเองของผู้เรียน ฯลฯ เป็นต้น

2) การสรุปผลการประเมิน คณะกรรมการวัดและประเมินผล รวบรวมผลการประเมินจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากผู้ประเมินทุกฝ่ายนำมาพิจารณาแต่ละรายการ และสรุปผลการประเมินของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา เพื่อวินิจฉัยแบ่งพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นดังนี้

“ดีมาก” หมายถึง	มีพฤติกรรมสูงกว่าเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
“ดี” หมายถึง	มีพฤติกรรมตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
“พอใช้” หมายถึง	มีพฤติกรรมบางประการที่ควรปรับปรุงและได้

ผ่านกระบวนการปรับปรุงตามที่สถานศึกษาคำเนินการแล้ว

3) การแจ้งผลและบันทึกผลการประเมิน คณะกรรมการวัดและประเมินผล คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา จะต้องสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และแจ้งให้ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปแจ้งให้ผู้เรียนทราบ

ในกรณีที่ยังไม่จบระดับการศึกษา การบันทึกผลการประเมินเพื่อส่งต่อไปให้ผู้สอน ผู้เกี่ยวข้องและผู้เรียน ให้บันทึกผลการประเมินเป็น ดีมาก ดี หรือมีพฤติกรรมบางประการ ะไรที่ควรปรับปรุงไว้ด้วย เพื่อผู้สอน ผู้เกี่ยวข้องคนต่อไปและผู้เรียน จะได้ร่วมกันปรับปรุงผู้เรียน ให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าวที่เป็นไปตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษาได้กำหนด หากผู้เรียนมีคุณลักษณะบางประการที่ควรปรับปรุงและยังไม่ผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว ผู้เรียนจะไม่ได้รับอนุมติให้จบหลักสูตร

นอกจากนี้ สถานศึกษาควรให้ผู้เรียนเขียนบันทึกของตนเองว่า ตนเองมีคุณลักษณะเด่นอะไรบ้าง พร้อมอธิบายลักษณะเด่นหรือความสามารถพิเศษอย่างย่อ ๆ ไว้ด้วย เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไป

4) เกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในแต่ละระดับการศึกษา ผู้เรียนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่สถานศึกษากำหนด และมีผลการประเมินคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ ซึ่งจะได้เป็น ดีมาก ดี พอใช้

1.4 การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน

การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน เป็นเงื่อนไขหนึ่งของผู้เรียนทุกคนจะต้องได้รับการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จึงจะได้รับการพิจารณาให้จบหลักสูตรในแต่ละระดับการศึกษา โดยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา จะต้องกำหนดมาตรฐานการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียนให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของสถานศึกษา ทั้งนี้ สถานศึกษาจะต้องแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบ และมีส่วนร่วมในการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน

การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน อาจประเมินจากการที่ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้หมวดวิชา หรือการเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะอื่น ๆ เพื่อฝึกทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน ตามที่หลักสูตรกำหนด การประเมินดังกล่าว สถานศึกษาควรทำในรูปคณะกรรมการ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการประเมิน ดังนี้

1) การประเมินผู้เรียน ผู้สอน ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายดำเนินการประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ตามแนวทางที่สถานศึกษากำหนด ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลาย เช่น

1. ประเมินขณะจัดการเรียนการสอนรายหมวดวิชา
2. มอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษา ค้นคว้า ไปศึกษาดูงานแล้วเขียนเป็นรายงานการคิดวิเคราะห์และนำเสนอในรูปของแฟ้มสะสมงาน/โครงการหรือรูปแบบอื่น
3. วิธีอื่น ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม

2) การสรุปผลการประเมิน คณะกรรมการวัดและประเมินผล การอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียนของสถานศึกษา รวบรวมผลการประเมินผลการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียนจากผู้ประเมินทุกฝ่ายนำมาพิจารณาแต่ละประเด็นในแต่ละระดับการศึกษา เพื่อวินิจฉัยผลการ อ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน เป็น 3 กลุ่ม และสรุปผลการประเมินของผู้เรียน ดังนี้

“ดีมาก” หมายถึง มีผลการประเมินสูงกว่าเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

“ดี” หมายถึง มีผลการประเมินตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่สถานศึกษา

กำหนด

“พอใช้” หมายถึง มีผลการประเมินบางประการที่ต้องปรับปรุงและได้ผ่านกระบวนการปรับปรุงตามที่สถานศึกษากำหนดแล้ว

3) การแจ้งผลและบันทึกผลการประเมิน คณะกรรมการวัดและประเมินผลของสถานศึกษาจะต้องสรุปผลการประเมินการ อ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน แล้วแจ้งให้ครูผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปแจ้งให้ผู้เรียนทราบ

กรณีที่ยังไม่จบระดับการศึกษา ให้บันทึกผลการประเมินเป็น ดีมาก ดี พอใช้ พร้อมทั้งข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนในเรื่องใด หรือควรดูแลเอาใจใส่ในเรื่องใดเป็นพิเศษ เพื่อผู้สอน ผู้เกี่ยวข้องและผู้เรียนจะได้ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุน หรือปรับปรุงแก้ไขให้ได้ตามมาตรฐานหรือสูงกว่ามาตรฐานการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน ที่สถานศึกษากำหนดไว้ต่อไป ทั้งนี้ หากผู้เรียนมีผลการประเมินบางประการที่ต้องปรับปรุง สถานศึกษาจะต้องจัดกิจกรรม หรือมอบหมายงานให้ผู้เรียนไปดำเนินการ

4) เกณฑ์การประเมิน การอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน ในแต่ละระดับการศึกษา ผู้เรียนจะต้องมีผลงานให้ครูผู้สอนประเมิน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และมีผลการประเมินเป็น ดีมาก ดี พอใช้

เกณฑ์การผ่านระดับการศึกษาและการจบหลักสูตร

ผู้เรียนทั้งระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถจบการศึกษาได้ 3 ช่วง คือ จบระดับประถมศึกษา จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีเกณฑ์การผ่านระดับการศึกษาและจบหลักสูตรในแต่ละระดับการศึกษา ดังนี้

1. ผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละระดับการศึกษา ตามที่สถานศึกษากำหนด ดังนี้

1.1 ระดับประถมศึกษา กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน 20 หน่วยกิต และกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ 28 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต

1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน 24 หน่วยกิต และหมวดวิชาประสบการณ์ 32 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต

1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน 28 หน่วยกิต และหมวดวิชาประสบการณ์ 48 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต

2. ผ่านเกณฑ์การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ตามที่กำหนดไว้ในหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

3. ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่สถานศึกษากำหนด

4. ผ่านเกณฑ์การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน ตามที่สถานศึกษา

กำหนด

การพิจารณาอนุมัติการผ่านระดับการศึกษาและการจบหลักสูตร

การพิจารณาให้ผู้เรียนผ่านระดับการศึกษาหรือจบหลักสูตรนั้น ผู้เรียนจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์การผ่านระดับการศึกษาและการจบหลักสูตร ถ้าผู้เรียนคนใดมีข้อบกพร่องในเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง นายทะเบียนผู้รวบรวมข้อมูลผลการเรียนของผู้เรียน จะไม่เสนอชื่อผู้เรียนนั้น ให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาอนุมัติผลการผ่านระดับการศึกษาหรือการจบหลักสูตร แต่จะแจ้งให้ผู้เรียนแก้ไขข้อบกพร่อง ให้มีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์การผ่านระดับการศึกษาหรือการจบหลักสูตร

เมื่อผู้เรียนแก้ไขข้อบกพร่องจนมีคุณสมบัติตามเกณฑ์การผ่านระดับการศึกษาหรือการจบหลักสูตรครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว จะได้รับการเสนอชื่อให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาอนุมัติผลการผ่านระดับการศึกษาหรือการจบหลักสูตรต่อไป

2. การประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ

หลักการประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในภาคเรียนสุดท้ายของทุกระดับการศึกษา ได้แก่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย เข้ารับการประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ ในหมวดวิชาตามที่สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด การประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ ไม่มีผลต่อการได้คชของนักศึกษา แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากประเมิน ไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาต่อไป

สถานศึกษาต้องเตรียมผู้เรียนให้เข้ารับการประเมินด้วยความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ เพื่อให้ความร่วมมือในการประเมินเต็มความสามารถ โดยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และเงื่อนไขการประเมินอย่างเคร่งครัด การประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ มีหลักการ ดังนี้

(กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ง : 16)

1. เป็นการประเมินที่ให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในภาคเรียนสุดท้ายของแต่ละระดับ ได้รับโอกาสเข้ารับการประเมินการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ
2. เป็นการประเมินเฉพาะวิชาหรือสมรรถภาพที่จำเป็นและมีความสำคัญตามระดับการศึกษา
3. เป็นการประเมินตามระดับการศึกษาที่หลักสูตรกำหนด คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประโยชน์ของการประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ

1. เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบผลการประเมินคุณภาพระหว่างกลุ่มผู้เรียน ระดับสถานศึกษา ระดับจังหวัดและระดับภาค ตลอดจนการประเมินภายนอกได้อย่างสมเหตุสมผล
2. ส่งเสริมและกระตุ้นให้สถานศึกษาให้ความสนใจอย่างจริงจังในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญของหลักสูตร
3. สามารถใช้ผลการประเมินให้เป็นประโยชน์ทั้งในระดับผู้เรียน ระดับกลุ่ม ระดับสถานศึกษา ระดับจังหวัดและระดับภาค
4. สร้างแรงจูงใจกระตุ้นและท้าทายให้ผู้เรียนทุกคน ตั้งใจใฝ่สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและด้านอื่น ๆ
5. เพื่อเป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

สรุป หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลาง ที่กระทรวงศึกษาธิการ มีคำสั่งให้ใช้แทนหลักสูตร ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าทุกฉบับที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีคำสั่งให้ใช้ก่อนหน้านี้ และกำหนดให้การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ใน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยมีโครงสร้าง 2 กลุ่มหมวดวิชา คือ กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐานและกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ ผู้เรียนแต่ละระดับต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง มีกระบวนการเรียนการสอนที่แตกต่างไปจากเดิมในอดีตจะเป็นตัวครูเป็นศูนย์กลาง เปลี่ยนมาเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เน้นความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ

ปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม (3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ และมาตรา 22 การจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

2. จิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่และจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ คือ ผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ดังนั้น ครูผู้สอนหรือผู้ใช้สื่อการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน จึงจำเป็นต้อง รู้จักผู้เรียนและเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นอย่างดี ซึ่งจะมีผลทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ ในที่นี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและพิจารณานำเสนอเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

ในเรื่องที่เกี่ยวกับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาความเป็น “ผู้ใหญ่” (ปฐม นิคมานนท์. 2528 : 304 – 305) กล่าวว่า ส่วนใหญ่จะพิจารณาองค์ประกอบ 3 ด้าน ซึ่งถือเป็นลักษณะกลาง ๆ สำหรับผู้ใหญ่โดยทั่วไป ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านอายุ ยึดถือพัฒนาการทางสรีรวิทยาเป็นหลัก ได้แก่ บุคคลที่มีพัฒนาการด้านร่างกายเต็มที่แล้ว
 2. องค์ประกอบทางจิตวิทยา ถือว่าผู้ใหญ่ควรจะเป็นผู้ที่มีระดับวุฒิภาวะทางจิตใจถึงขั้นสมบูรณ์ มีเหตุผล และควบคุมอารมณ์ได้ดีกว่าเด็ก ๆ
 3. องค์ประกอบด้านสังคม เป็นต้นว่าเป็นผู้ที่มีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบตามความคาดหวังของสังคม เช่น มีงานทำ มีอาชีพ เสียภาษี เป็นทหาร บวช รับราชการได้ เป็นต้น
- เชียรศรี วิวิธสิริ (อ้างใน ปฐม นิคมานนท์. 2528 : 305) ได้สรุปลักษณะของการเป็นผู้ใหญ่ สำหรับบุคคลทั่วไปเป็น 11 ประการ ดังนี้
1. มีอิสระแก่ตนเอง และพึ่งตนเองได้
 2. สามารถตอบสนองต่อปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ
 3. คิดถึงผู้อื่นมากกว่าตนเอง หมายถึง สามารถให้ความช่วยเหลือพึ่งพาแก่บุคคลอื่น

ได้

4. ปรับตัวให้เข้าสถานการณ์ และสภาพของสังคม ได้เหมาะสม
5. กล้าและปรารถนาที่จะเผชิญความจริง
6. มีความอดทน และยอมรับเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล
7. ใช้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
8. เชื้อกเย็นในการแก้ปัญหา และทนต่อความผิดหวังได้
9. มองการณ์ไกล มีการวางแผนรอบคอบ
10. สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี
11. เต็มใจที่จะเสียสละ และร่วมรับผิดชอบต่อสังคมตามความสามารถ

โรเบิร์ต เอช ฮาวิกเฮิร์ท (Robert H. Havighurst อ้างใน สุภร ศรีแสน, 2538 : 88) ได้แบ่งผู้ใหญ่ ออกเป็น 3 วัย คือ

1. วัยผู้ใหญ่วัยต้น อายุระหว่าง 19 – 35 ปี เป็นวัยแรก วัยหนุ่มแน่น และวัยก่อร่างสร้างตัว

2. วัยผู้ใหญ่กลางคน อายุระหว่าง 36 – 60 ปี

3. ผู้ใหญ่สูงอายุ อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป

ครอส (Cross อ้างในสุภร ศรีแสน, 2538 : 88 - 89) ได้กล่าวถึงอุปสรรคที่ทำให้การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไม่ได้ผลดีมี 3 ด้านคือ

1. อุปสรรคด้านสถานการณ์ (Situational Barriers) ดังนี้
 - ด้านการเงิน เป็นค่านั่งสือ ค่าเล่าเรียน และค่าเลี้ยงดูเด็ก
 - ไม่มีเวลาพอ
 - รับผิดชอบงานบ้าน
 - รับผิดชอบการทำงาน
 - ไม่มีคนเลี้ยงดูลูก
 - การคมนาคมไม่สะดวก
 - ขาดสถานที่ที่จะศึกษาฝึกปฏิบัติ
 - เพื่อนและครอบครัวไม่ชอบการเรียนรู้
2. อุปสรรคทางด้านการจัดการ (Institutional Barriers) ดังนี้
 - ขาดข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียน
 - หลักสูตรที่เปิดให้เรียน ไม่ตรงกับความต้องการเรียน
 - ขาดคุณสมบัติที่จะเข้าเรียน
 - เรียนไปโดยไม่ได้หน่วยกิตหรือปริญญาบัตร

ตารางสอนที่จัดให้ไม่ตรงกับเวลาว่างของผู้เรียน

3. อุปสรรคด้านอารมณ์ ทักษะคิดต่อการเรียน (Dispositional Barriers) ประกอบด้วย

กลัวไปว่าแก่เกินไปที่จะเรียน

ขาดความเชื่อมั่น เคยได้คะแนนต่ำในการเรียน

ไม่ชอบการศึกษาเพิ่มเติม

ไม่ชอบโรงเรียนและชั้นเรียน

ไม่รู้ว่าจะเรียนอะไร และเรียนไปเพื่ออะไร

เพราะฉะนั้น การที่จะจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ได้ผลดี ควรแก้ไขอุปสรรคทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสถานการณ์ ด้านการจัดการ และด้านอารมณ์ และทัศนคติของผู้เรียน

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ได้มีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีและหลักการเรียนรู้ สำหรับผู้ใหญ่ ไว้หลายประการตามความคิดของแต่ละบุคคล ดังนี้ คือ

ซานิตซ์ บัญชู (2526 : 55 – 56) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ไว้ดังนี้คือ

1. ผู้ใหญ่ต้องการจะเรียนรู้ในสิ่งซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น ดังนั้น ผู้ให้ความรู้จะต้องรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ผู้เรียนสนใจและต้องการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้การเรียนรู้นั้นเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต้องเริ่มต้นจากปัญหาที่เขาเผชิญอยู่ เช่น ปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัย จึงเป็นหน้าที่ของผู้ให้การศึกษาที่จะต้องทำให้ผู้เรียน ได้เห็นถึงปัญหาในประเด็นนี้ว่าจะรักษาสุขภาพอนามัยได้ดีได้อย่างไร การเรียนรู้จากปัญหาดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนมองเห็นความเกี่ยวข้องของปัญหาต่าง ๆ

3. ผู้ใหญ่จะมีความยากลำบากในการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากความเสื่อมถอยของสมรรถนะทั้งทางกายและใจ จึงจำเป็นต้องอาศัยการชักจูงให้เกิดความสนใจ โดยผู้ให้ความรู้จะต้องใช้เวลาสำหรับการเรียนรู้ นั้น ด้วยการพยายามพุดเร้าใจให้ผู้ใหญ่เกิดความพอใจที่จะเรียนรู้อะไร การชักจูงผู้ใหญ่ให้มาเข้ารับการเรียนรู้นั้น จะต้องเริ่มทีละเล็กทีละน้อยค่อยเป็นค่อยไป

4. การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ควรจะเริ่มต้นจากสิ่งที่ยากแล้วค่อย ๆ นำไปสู่สิ่งที่ยากขึ้นเพื่อไม่ให้ผู้ใหญ่อิ่มเอิบหรือเกิดความรู้สึกท้อถอย หรือเกิดความรู้สึกว่าการเรียนรู้ได้สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นกับตนเอง

5. ผู้ใหญ่มักจะคิดว่าตนเองมีเวลาน้อยลงในการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มีความลังเลและกลัวความล้มเหลว ทำให้ไม่กล้าลองสิ่งใหม่ ๆ และมักยึดติดอยู่กับสิ่งเคยปฏิบัติมา ในส่วนนี้ผู้ให้ความรู้จะต้องพยายามชี้แจงให้ผู้เรียนตระหนักว่าไม่มีใครแก่เกินไปเรียนและการเรียนรู้นั้น

จำเป็นสำหรับทุกคน เวลาที่ผ่านไปย่อมก่อให้เกิดปัญหาที่แตกต่างและซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้เป็นคนทันโลก ทันเหตุการณ์ ผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องเรียนรู้

6. ผู้ให้ความรู้ต้องรู้ภูมิหลังของผู้ใหญ่ ที่จะมารับการเรียนรู้พอสมควร ประสบการณ์แต่ไหนแต่ไรที่แตกต่างกัน ย่อมจะทำให้ผู้ใหญ่มิบุคลิกภาพที่แตกต่างกันด้วย และความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวย่อมจะทำให้ความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลอยู่ในระดับที่แตกต่างกันด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น จะต้องหลีกเลี่ยงไม่ทำในสิ่งซึ่งจะทำให้ผู้ใหญ่รู้สึกเสียหน้าหรือพุดถึงสิ่งที่เป็นปมด้อย เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นการบั่นทอนกำลังใจในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

7. ผู้ใหญ่ย่อมต้องการเป็นที่ยอมรับ จะมองหรือเข้าใจตนเองในฐานะผู้รับผิดชอบ ด้วยเหตุนี้ ผู้ใหญ่จึงต้องการให้ผู้อื่นมองตนเองด้วยความนับถือ เข้าใจตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถที่จะกำหนดชีวิตของตนเอง ดังนั้น ความรู้สึกต่อต้าน หลีกเลี่ยงและขัดขวางจะเกิดขึ้น หากผู้ใหญ่รู้สึกว่ากำหนดให้เรียนรู้ในสิ่งที่ขัดต่อความเชื่อมั่นใจของตัวเองของเขาเอง และต้องพยายามให้ผู้ใหญ่แสดงความสามารถเท่าที่มีอยู่ออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และคำชมเชยเป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะทำให้ผู้ใหญ่มีกำลังใจที่จะเรียนรู้ต่อไป

จากทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ สานิตย์ บุญชู ได้สรุปในเรื่องของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ดังนี้ คือ

1. การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเกิดขึ้นและเป็นไปได้ต้องมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้ใหญ่รู้สึกและยอมรับว่าตนเองไม่รู้และสนใจอยากจะรู้อะไร

2. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเขาประสบปัญหาและมีความจำเป็นจะต้องแก้ปัญหาที่เขากำลังเผชิญอยู่ให้หมดไป

3. ผู้ใหญ่จะมีความสนใจอยากเรียนรู้ต่อไป ก็ต่อเมื่อเขาได้รับการตอบแทนในสิ่งที่เขาต้องการ นั่นคือ ความต้องการแก้ปัญหาได้รับความสำเร็จลุล่วง

เอเคอร์ (ฮ้างโน โมห์มัด อับดุลกาเดร์. มปป. 29 – 27) ได้เรียบเรียงหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ไว้ดังนี้ คือ

1. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดี ถ้าหากเขาได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง การจัดให้ผู้ใหญ่มีส่วนร่วม ได้มีความรับผิดชอบ เช่น การจัดให้มีการอภิปรายหรือเทคนิคอื่น ๆ ที่ให้ผู้ใหญ่ได้ทำงานเป็นทีม เป็นกลุ่ม จะช่วยให้เขาก้าวหน้าในการเรียนมากขึ้น

2. จัดอุปกรณ์การสอน (หนังสือเรียน) ที่ช่วยให้เขาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันจริง ๆ เขาจะเรียนได้ดีกว่าการใช้อุปกรณ์การสอนที่ไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ๆ ของเขา เด็ก ๆ เรียนสำหรับอนาคต เรียนวันนี้เพื่อจะไปใช้เมื่อเขาโตขึ้น ผู้ใหญ่ต้องการความรู้ที่สามารถใช้ได้ทันที

3. ผู้ใหญ่จะรับความคิดใหม่ ๆ ได้เร็วกว่าถ้าหากว่าความคิดใหม่นั้น ๆ สอดคล้องกับความคิดเก่า ๆ ของเขาที่มีอยู่แล้ว ผู้ใหญ่ที่มาเรียนจะมีความคิดเก่า ๆ มีทัศนคติและค่านิยมของตนเองอยู่แล้ว ไม่ว่าเขาจะพูดออกมาหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น ผู้ใหญ่อาจจะไม่ยอมรับความคิดใหม่ ๆ ที่ค้านกับทัศนคติหรือค่านิยมเก่า ๆ ที่มีอยู่แล้วนั้น

4. จะต้องศึกษาพื้นฐานและความต้องการของผู้ใหญ่ เพื่อจะได้้นำเป็นแนวในการจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้แก่เขาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้ใหญ่ที่มีพื้นฐานการศึกษาน้อย ๆ มักจะไม่มั่นใจในตนเองและคิดว่าตัวเองเรียนไม่ไหว ความเชื่อในตนเองนี้ จะเห็นจากทัศนคติของเขาต่อการเรียนและต่อตัวเขาเอง เขาไม่แน่ใจ ไม่มั่นใจ เพราะฉะนั้น จะต้องช่วยสร้างความอบอุ่นและความมั่นใจให้เขาก่อนที่จะเริ่มต้นเรียน มิฉะนั้น เขาอาจประสบความล้มเหลวหรือท้อแท้ใจก่อนเริ่มเรียนเสียเลยก็ได้

5. จะต้องช่วยสร้างความสำเร็จในบทเรียนขั้นต้นให้แก่ผู้ใหญ่ที่มีพื้นฐานการศึกษาน้อย ๆ นั้นก่อนที่จะเริ่มบทเรียนใหม่ ๆ ต่อไป ความรู้สึกว่าจะทำอะไรสำเร็งนั้น จะช่วยให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จในขั้นต่อไป ฉะนั้นความล้มเหลวขั้นแรกจะทำให้เกิดความรู้สึกท้อแท้และล้มเหลวในขั้นต่อไปด้วย

6. ช่วยให้ผู้ใหญ่ได้เรียนในสิ่งที่เขาสนใจให้มาก และให้เขาได้ก้าวหน้าไปตามอัตราความสามารถของเขาเอง กับช่วยให้เขาสามารถหาคำตอบต่าง ๆ ด้วยตนเอง ผู้ใหญ่จะไม่ชอบการใช้อำนาจ การบังคับให้เขาเรียนในสิ่งที่เขาไม่สนใจ ผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นวิทยากรช่วยนำในการอภิปรายปัญหาของนักศึกษา ผู้สอนไม่ใช่เป็นผู้ให้คำตอบทุกอย่าง และไม่ควรรพยายามตอบ โดยเฉพาะการค้นหาคำตอบในสิ่งที่คนไม่รู้หรือไม่แน่ใจจะเสียหายมาก ขอมรับว่าไม่รู้แล้วร่วมกันศึกษาหาแหล่งวิชาเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง

7. นักศึกษาผู้ใหญ่เคยมีประสบการณ์ที่ไม่ดีในโรงเรียนมาก่อนแล้ว จึงควรรพยายามสร้างประสบการณ์การเรียนที่สบาย ๆ อย่าให้เขาู้สึกว่าซ้ำรอยกับประสบการณ์เก่า ๆ ที่ผ่านมา การทำแบบฝึกหัดซ้ำ ๆ ซาก ๆ โดยเฉพาะที่ขัดต่อความรู้สึกของเขาจะไม่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อะไรเลย นอกจากจะทำให้เขาู้สึกเบื่อหน่ายอย่างที่เขาเคยผ่านมาแล้ว

8. การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะมีจุด “หยุดนิ่ง” การเรียนรู้ของผู้ใหญ่อาจก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ในระยะแรกและจะไปถึงจุดซึ่งจะรู้สึกว่าจะอยู่กับที่ไม่ก้าวหน้าไปเลย จุดนี้เราเรียกว่า “หยุดนิ่ง” ผู้สอนควรจะเข้าใจและควรทำความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนด้วยเพื่อมิให้เขาที่อดอย เพราะการถึงจุดหยุดนิ่งนั้น เป็นของธรรมดาในการเรียน จากนั้นก็จะมีการก้าวหน้าต่อไปตามปกติ ควรจะมีการทบทวนถึงวัตถุประสงค์ในการเรียนเสมอว่าเราเรียนทำไม และขณะนี้ได้ก้าวหน้าไปสู่อะไรหมายมากน้อยแค่ไหนแล้ว ควรช่วยให้ผู้เรียนได้รู้ว่าเขาควรจะทำปฏิบัติอย่างไรและมีขั้นตอนอะไร

ในการเรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนของเขา เพราะถ้าหากผู้เรียนเกิดสับสนในการเรียน หรือหลงจากเป้าหมายเดิม เขาจะท้อใจหรือหมดความสนใจไปเสียก็ได้

คิวด์ (Kidd อ้างใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2535 : 97 – 98) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่มักจะเกี่ยวกับการงาน ความเป็นอยู่ บทบาท และภารกิจของบุคคลนั้น ฉะนั้น ลักษณะของกิจกรรมที่เหมาะสม สนองตอบความต้องการของผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ดี ได้แก่

1. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้ใหญ่โดยตรง กล่าวคือ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับงานอาชีพ ซึ่งหมายรวมถึงทักษะ ความรู้และเจตคติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในอาชีพ ทั้งนี้ เพราะวัยผู้ใหญ่ตอนต้นต้องการพัฒนาตนเองทั้งด้านอาชีพและความรู้ เพื่อจะได้หางานง่ายขึ้น หรือประกอบอาชีพได้ดีขึ้น หรือเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นต้น
2. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ชัดเจน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกได้ว่าตนเองประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว
3. เป็นกิจกรรมที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลา หรือกำหนดเวลาให้เหมาะสมกับวัย เพราะ การเร่งในเรื่องเวลาทำให้ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ลดน้อยลง (ตามอายุที่มากขึ้น)
4. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับปัญหาแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ที่ผู้ใหญ่เห็นว่าจำเป็นสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลซ่อมแซมบ้าน การซ่อมท่อน้ำ เครื่องตัดหญ้า การดูแลสวน และการดูแลรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งบุคคลสามารถทำได้เอง โดยไม่ต้องจ้างหรือพึ่งพามีอาชีพตลอดเวลา (Herem)
5. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้เหตุผลมากขึ้น ผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากสามารถวิเคราะห์ใช้เหตุผลได้ดีกว่าการให้จดจำ
6. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ต้องใช้พลังกำลังมาก โดยเฉพาะถ้าผู้เรียนเป็นผู้ใหญ่วัยกลางคน
7. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับปัญหา และการเปลี่ยนแปลงของชีวิตในแต่ละช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงบทบาทและภารกิจในแต่ละช่วงนี้ ทำให้ผู้ใหญ่เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้เพื่อการปรับตัวต่อบทบาทใหม่ เช่น ผู้ที่ครองชีวิตคู่และกำลังจะมีลูก ย่อมมีแรงจูงใจสูงสุดที่จะเรียนรู้บทบาทของพ่อแม่ และการเลี้ยงดูบุตรธิดา

ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการในด้านการเรียนรู้ตามภารกิจของวัย กิจกรรมที่เหมาะสมจึงควรจะต้องสอดคล้องกับบทบาทภารกิจเหล่านั้นด้วย

บูเน (Boone อ้างใน สุภร ศรีแสน. 2538 : 89 – 90)) ได้สรุปถึงหลักสำคัญในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีดังนี้

1. แรงจูงใจ แบ่งเป็นแรงจูงใจซึ่งเกิดจากภายนอก และแรงจูงใจซึ่งเกิดภายใน แรงจูงใจทั้งสองอย่างมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
2. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดี ถ้าสิ่งที่เรียนมีความหมาย และมีประโยชน์ต่อเขาหรือตรงกับเป้าหมายของผู้เรียน
3. การเรียนจะได้ผลดี ถ้าผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนและผู้เรียนได้เรียน โดยการฝึกปฏิบัติ
4. การเรียนเพิ่มเติม (Relearning) ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีเมื่อสิ่งที่เรียนใหม่ คล้องจองกับประสบการณ์เดิม
5. ความพร้อมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
6. การเรียนรู้ที่ดีของผู้ใหญ่ให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
7. การตั้งระดับความทะเยอทะยาน และความคาดหวังของผู้เรียน มีผลต่อการเรียนรู้
8. การทราบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนมีผลต่อการเรียนของผู้ใหญ่
9. ประสบการณ์มีผลกระทบกระเทือนต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ควรให้ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ด้วยวิธีนำตนเอง
10. หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรคำนึงถึงความต่อเนื่อง ความสำเร็จและการปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียนให้ดีขึ้นทั้งในด้านความรู้ ทักษะและทักษะด้านต่าง ๆ

พัตน์ น้อยแสงศรี (อ้างใน กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2545 : 11) ได้ให้แนวคิดที่สิ่งสำคัญสำหรับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ คือบรรยากาศสิ่งแวดล้อม และได้กล่าวว่า “สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีในการเรียนเป็นสิ่งจำเป็น และควรคำนึงถึงอย่างมากในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้ใหญ่มีประสิทธิภาพมากขึ้น”

จากผลงานของฮูล (Houle อ้างใน วิเชียร วิวิธศิริ. 2535 : 91) พบว่า ผู้ใหญ่ที่มาเรียนนั้น มาร่วมกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่ ด้วยเหตุผลพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. มีเป้าหมายเฉพาะบางอย่างอยู่ในใจ (Goal oriented) เช่น ต้องการประกาศนียบัตรไปเลื่อนวุฒิ เลื่อนขั้นเงินเดือน นักศึกษาส่วนใหญ่มาเรียนด้วยสาเหตุนี้ คือ มี จุดมุ่งหมายเพื่ออาชีพการงาน หรือเพิ่มพูนวิทยฐานะของตน

2. ต้องการเข้าร่วมสังคม มีกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นบ้าง (Activity oriented) แสวงหากิจกรรมใหม่ ๆ หรือมาเรียนเพื่อแก้เหงา ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3. ต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ (Learning oriented) มาเรียนเพราะสนใจอยากรู้ อยากเห็น มิได้คำนึงถึงปริญญาหรือประกาศนียบัตร แต่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ของตน

ลินเดอร์แมนและ โนลส์ (Linderman และ Knowles อ้างใน สวัสดิ์ ตี๋ชื่น. 2541 : 28–29) ได้ให้หลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลักการสอนผู้ใหญ่ ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนของตนร่วมกับครู
2. นุรณาการวิธีการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน ผสมผสานวิถีชีวิตการทำงานและการเรียนรู้ให้เป็นเรื่องเดียวกัน
3. ควรอยู่ในลักษณะของการวิเคราะห์ประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อนำสู่การสรุปเป็นองค์ความรู้
4. เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนของตนเอง
5. ยึดหลักประชาธิปไตย ยอมรับความคิดเห็นและความสามารถของนักศึกษา ปฏิบัติต่อนักศึกษาแบบผู้ใหญ่
6. การเรียนด้วยการกระทำ สอนตามสภาพจริงสอนให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง ยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
7. กำหนดวิธีการหรือรูปแบบกิจกรรมไว้หลาย ๆ รูปแบบ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้ตามวิธีที่ตนถนัดหรือชอบได้
8. ควรทำการประเมินผลการเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง

คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers อ้างใน วิเชียร วิวิธศิริ. 2535 : 95 – 96) นักจิตวิทยาเจ้าของทฤษฎีบำบัดซึ่งยึดคนไข้เป็นศูนย์กลาง ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนว่า การศึกษาควรมีจุดมุ่งหมายเป็นการอำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้ ดังนั้น บทบาทของครูผู้สอนผู้ใหญ่ จึงเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator of learning) ซึ่งควรมีคุณสมบัติสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ให้ความไว้วางใจ เชื่อถือและยกย่องให้เกียรติผู้เรียน
2. มีความจริงใจและปรารถนาดีต่อผู้เรียน
3. มีความเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจความรู้สึกของผู้เรียน

นอกจากนี้ วิเชียร วิวิธศิริ (2535 : 97 – 98) ยังได้กล่าวว่า ครูสอนนักศึกษาผู้ใหญ่ที่ควรจะ
ต้องรู้จักและเข้าใจในองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอน คือ ตัวครูผู้สอนเอง ผู้เรียนแต่ละคน
หลักสูตร เนื้อหาวิชา เทคนิคการสอน รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ลักษณะหรือคุณสมบัติที่ดีของครูสอน
นักศึกษาผู้ใหญ่ มีดังนี้

1. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
2. มีลักษณะเป็นผู้นำ มีความคิดริเริ่ม
3. มีความแม่นยำในหลักสูตรและเนื้อหาวิชา
4. มีความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ทันโลกทันเหตุการณ์
5. มีทักษะความชำนาญในวิธีการและเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ
6. มีกลวิธีหลาย ๆ วิธีในการสอน ใช้อุปกรณ์การสอนหรือสื่อต่าง ๆ ได้
7. มีอารมณ์ขัน ไม่เครียด
8. มีความสามารถในการสร้างและรักษาบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
9. สามารถดึงประสบการณ์ของผู้เรียนออกมาใช้ประโยชน์ได้
10. เป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง มีความรัก ความเสียสละ และมีอุดมการณ์ใน

การทำงาน

11. ยอมรับและเข้าใจในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล เชื่อว่า ทุกอย่างย่อมมีทั้ง
ส่วนดีและส่วนเสีย
12. มีความเข้าใจในตนเอง ทราบข้อจำกัดของตนทั้งเด่นและด้อย รู้ว่าจุดเด่น
บางอย่างอาจเป็นจุดด้อย ในบางสถานการณ์
13. มองโลกในแง่ดี มีความจริงใจ และปรารถนาดีต่อผู้อื่นเสมอ
14. เข้าใจความต้องการและปัญหาพื้นฐานของผู้เรียน สามารถมองเห็นปัญหาและ
แสวงหาแนวทางแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ ได้
15. ปฏิบัติตนเป็นเพื่อนร่วมเรียน หรือในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม

ในด้านการจัดการเรียนการสอน โนลส์ (Knowles อ้างใน วิเชียร วิวิธศิริ. 2535 : 94)
กล่าวว่า ครูผู้สอน จะต้องช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้ผู้ใหญ่ที่มาร่วมกิจกรรมเกิดการเรียนรู้
โดยได้เสนอกระบวนการช่วยให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ ประกอบด้วย ขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่จะกระตุ้นความต้องการในการเรียน และส่งเสริมการเรียนรู้
ของผู้ใหญ่
2. การกำหนดโครงสร้างในการเรียน เป็นการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้สอนกับ
ผู้เรียน

3. การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน
4. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
5. การวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอน
6. การดำเนินการเรียนการสอน หรือเป็นการนำแผนกิจกรรมไปปฏิบัติ
7. การประเมินผลการเรียน ซึ่งเป็นการทบทวนความต้องการของผู้เรียนด้วย

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ครูผู้สอนจะต้องรู้จักผู้เรียนและศึกษาทำความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นอย่างดี เพราะผู้ใหญ่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน ทั้งทางด้านสถานการณ์ ด้านการจัดการ ด้านอารมณ์ ทักษะคิดต่อการเรียน และหากจะให้การจัดการเรียนรู้ได้ผลดี ครูผู้สอนต้องแก้ไขอุปสรรคทั้ง 3 ด้านดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้เขาได้มีส่วนร่วม ได้มีความรับผิดชอบและร่วมสร้างบรรยากาศในการเรียน

3. ความสำคัญของการศึกษาต่อบทบาทภารกิจของผู้นำท้องถิ่น

ปัจจุบันงานในหน้าที่ของ กำนัน ผู้ใหญ่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกเทศบาล และอาสาสมัครสาธารณสุข มีมากมายหลายประการต้องอาศัยความรู้ทางด้านควมทฤษฎีหมาย ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติงาน รู้แผนพัฒนาตำบล หมู่บ้าน การวางแผนงานโครงการ ตลอดจนต้องรู้จักกรรมของหลายหน่วยงาน และต้องเข้าร่วมประชุมสัมมนาหลายโครงการ หลายวัน หลายท้องที่ ตลอดจนงานอื่น ๆ ที่เป็นงานทางราชการ และงานของราษฎร ดังนั้น การเพิ่มศักยภาพทางด้านการศึกษา โดยเฉพาะการให้การศึกษาแก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกเทศบาล และอาสาสมัครสาธารณสุข จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การทำงานตามบทบาทภารกิจ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการศึกษามีความสำคัญ ดังที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2537 : 26 – 27) ได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเป็นพื้นฐานในการสร้างความรู้ความเข้าใจในควมทฤษฎีหมาย และระเบียบแบบแผนของทางราชการ ทั้งที่ได้รับการสั่งการมอบหมายหรือการรักษาให้เป็นไปตามที่ระเบียบกฎหมายกำหนด โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกเทศบาล นอกจากจะต้องศึกษากฎหมายพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แล้ว ยังต้องศึกษาระเบียบกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ อีก 60 กว่าฉบับ

2. การศึกษาเป็นพื้นฐานในการจัดทำแผนงานและโครงการของตำบล หมู่บ้าน การจัดทำแผนงานและโครงการ จะต้องมีความรู้ในการศึกษาปัญหาความต้องการของประชาชน ตลอดจนรู้เทคนิคในการจัดทำโครงการ ให้สอดคล้องและถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

3. การศึกษาเป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น การสาธารณสุข การสหกรณ์ การเกษตร เป็นต้น ซึ่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกเทศบาล จะต้องมียุทธศาสตร์หน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4. การศึกษาเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงการประกอบอาชีพของผู้นำท้องถิ่นให้ดีขึ้น ซึ่งจะเสริมฐานะความเป็นอยู่ของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

5. การศึกษาเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อให้สูงขึ้น เพราะการศึกษาในปัจจุบันเป็นการศึกษาระบบเปิด ซึ่งทุก ๆ คนสามารถที่จะศึกษาต่อให้สูงขึ้น ได้แล้วแต่ฐานะและโอกาสที่จะเอื้ออำนวยให้และมีความพร้อมที่จะรับการศึกษา ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้อย่างหลากหลายรูปแบบ โดยมีหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนให้บริการ

6. การศึกษาจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพในการเป็นผู้นำ จะทำให้สังคมยอมรับนับถือ กล่าวคือ ผู้นำท้องถิ่น จะมีบทบาทในการเป็นแกนนำในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยการยอมรับและเชื่อถือจากประชาชน จึงจะทำให้กิจกรรมดังกล่าวประสบความสำเร็จ

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการศึกษาจะเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกเทศบาล และอาสาสมัครสาธารณสุข โดยหากว่าผู้นำเหล่านี้ได้รับการศึกษามากขึ้นเพียงใดก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายก็ย่อมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นายชูเกียรติ มุทธากาญจน์ (อ้างในกรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2537 : 27) ที่ได้ศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดมุกดาหาร พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ได้รับรางวัลดีเด่น มักมีคุณสมบัติที่เป็นผู้มีบุคลิกดี และมีความรู้ดี

4. ทฤษฎีความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะทำภารกิจใด ย่อมจะมาจากหลายสาเหตุตามความต้องการของเอกบุคคล ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีความพึงพอใจ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลายท่าน ดังนี้

กู๊ด (Good อ้างใน กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2545 : 15) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า หมายถึง คุณภาพ สภาพหรือระดับความพอใจ อันเป็นผลมาจากความสนใจ และทัศนคติที่ดีที่มีต่อคุณภาพการทำงาน

โวลแมน (Wolman อ้างใน ประเสริฐศักดิ์ จันทร์ประเทศ. 2541 : 14) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ความต้องการหรือแรงจูงใจ

แอปเปิ้ลไวท์ (Applewhite อ้างใน บุญบา มาลินีกุล. 2538 : 7) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในการทำงานเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล แต่ขวัญและกำลังใจในการทำงาน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนที่ทำงานด้วยกันและได้อธิบายว่า เมื่อเริ่มต้นทำงานบุคคลจะเริ่มมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทั่วไปของที่ทำงาน ต่อมาความพึงพอใจจะเกิดขึ้น เพราะการได้ทำงานร่วมกับเพื่อนฝูงที่สามารถเข้ากันได้ดี และในที่สุดความพึงพอใจจะเกิดขึ้น เพราะสิ่งที่ได้รับตอบแทนจากการทำงาน

สมิธ (Smith อ้างใน ธนธัญ ยังเฟื่องมนต์. 2541 : 14) กล่าวว่าความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน เป็นผลรวมทางจิตวิทยาและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้ผู้ทำงานในหน่วยงานนั้น พุดได้อย่างจริงใจว่า เขาพอใจในการปฏิบัติงาน

มอร์ส (Morse อ้างใน พิมพ์สุภา ศิริพลรัตน์. 2541 : 31) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในการทำงานไว้ว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถลดความตึงเครียดของผู้ทำงาน และความตึงเครียดนี้ มีผลมาจากความต้องการของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีความต้องการมาก จะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้อง ถ้าเมื่อใดความต้องการได้รับการตอบสนอง ความเครียดก็จะต้องลดลงหรือหมดไปทำให้เกิดความพึงพอใจ

เฮร์เบิร์ก (Herzberg อ้างใน วิโรจน์ สารรัตนะ. 2542 : 96) ได้ศึกษาสัมภาษณ์วิศวกรและนักบัญชี ประมาณ 200 คน จากโรงงานอุตสาหกรรม 11 แห่ง ในเมืองพิตสเบิร์ก เกี่ยวกับสิ่งที่ทำให้พอใจหรือไม่พอใจในการทำงาน สรุปได้ว่า ความพอใจและไม่พอใจใน

การทำงานมาจากสองปัจจัยด้วยกัน ปัจจัยที่ทำให้เกิดความพอใจ เรียกว่าปัจจัยจูงใจ (Motivational factors) และปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่พอใจ เรียกว่า ปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยธำรงรักษา (Hygiene or maintenance factors)

ปัจจัยจูงใจ (Motivational factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำอยู่ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานชอบและรักงานที่ทำ ส่งผลให้การปฏิบัติงานในองค์กรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประกอบด้วย

1. ความสำเร็จ ได้แก่ งานที่ทำแล้วเกิดผลสำเร็จ ทำงานที่มีมาตรฐานสูง งานที่มีความยุ่งยากจะทำให้เกิดความพึงพอใจในผลสำเร็จของงานนั้น ๆ
2. การได้รับการยอมรับ คือ การที่ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลต่าง ๆ อาทิเช่น ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นการยอมรับในความสามารถในการปฏิบัติงาน ให้เกียรติ ให้ความสำคัญ จะส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานชอบและรักงาน
3. ความก้าวหน้าในตำแหน่ง หมายถึง คือ การได้รับการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น และการทำงานนั้น ทำให้เก่งขึ้น ชำนาญขึ้น และมีความรู้มากขึ้น
4. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ โอกาสความก้าวหน้าส่วนบุคคล เป็นงานที่นำสนใจ ที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ งานท้าทายความรู้ความสามารถเป็นสิ่งจูงใจให้คนอยากทำงาน
5. ความรับผิดชอบ การได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานและให้มีอำนาจในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ ไม่มีการตรวจและควบคุมอย่างใกล้ชิด จะเป็นปัจจัยจูงใจให้บุคคลอยากทำงานมากขึ้น

ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene factors) เป็นปัจจัยที่มักเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน ถ้าไม่มีหรือไม่สอดคล้องกับความต้องการบุคคลในองค์กร จะก่อให้เกิดความไม่พอใจในงาน ไม่ชอบและไม่รักงานได้ ปัจจัยค้ำจุน ประกอบด้วย

1. นโยบายและการบริหารองค์กร ส่วนใหญ่เป็นเรื่องระบบงาน กฎเกณฑ์การทำงานสายการบังคับบัญชาในองค์กร ตลอดจนการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรที่ดี จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึกที่ดีต่อองค์กร
2. การนิเทศงาน การนิเทศงานของผู้บังคับบัญชาเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากการนิเทศงานเป็นไปในลักษณะคอยจับผิด ไม่มีการชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงาน และขาดความยุติธรรมในการบริหารงาน ข่อมมีอิทธิพลต่อการทำงาน ส่งผลให้เกิดความไม่พึงพอใจ

3. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการทำงาน

4. เงินเดือน การได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน ซึ่งรวมถึงความมั่นคงในการทำงาน ย่อมเป็นที่พึงพอใจของบุคลากรในหน่วยงาน

5. ความมั่นคงในงาน เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานพร้อมที่จะทุ่มเทการทำงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถ

6. ชีวิตส่วนตัว ความรู้สึกที่ดีที่ได้รับจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ เช่น หากผู้ปฏิบัติงานถูกย้ายไปปฏิบัติงานในที่แห่งใหม่ที่ดีกว่าเดิม อยู่ใกล้ครอบครัว ลดภาระค่าใช้จ่ายก็จะทำให้เกิดความพอใจในการทำงาน

7. สภาพการทำงาน หมายถึง สภาพการปฏิบัติงานภายในองค์กร เช่น แสงสว่าง อากาศ ความมีอิสระในการทำงาน ชั่วโมงการทำงานเหมาะสม ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการทำงาน เป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลเกิดความพึงพอใจต่องาน

8. สถานภาพ สภาพการทำงานอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ที่ยอมรับนับถือจากสังคม มีเกียรติและมีศักดิ์ศรี จะช่วยให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในงาน

ดังนั้น องค์กรประกอบหรือปัจจัยจูงใจจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่ทำให้คนเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ถ้ามีสิ่งเหล่านี้ในหน่วยงานหรือองค์กรบุคลากรจะทำงานมีประสิทธิภาพ ส่วนปัจจัยข้างต้น จะทำหน้าที่เป็นตัวป้องกันมิให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน เมื่อใดบุคคลได้รับการตอบสนองปัจจัยนี้อย่างเพียงพอ ความไม่พึงพอใจก็จะหมดไป

แมคเกรเกอร์ (McGregor อ้างใน วิโรจน์ สารรัตนะ. 2542 : 20 – 21) ได้พัฒนาทฤษฎี X และทฤษฎี Y ขึ้นมา โดยมีสมมติฐานเกี่ยวกับทัศนคติของผู้บริหารที่มีต่อคนงาน ซึ่งทัศนคติแบบใดแบบหนึ่ง จะส่งผลต่อพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร ดังนี้

ทฤษฎี X ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า คนทั่วไปไม่ชอบการทำงาน พยายามหลีกเลี่ยงงาน ต้องการให้บังคับ ควบคุม สั่งหรือขู่เชิญลงโทษ เพื่อให้การทำงานบรรลุจุดหมายขององค์กร ตลอดจนหลบหลีกความรับผิดชอบ ไม่มีความทะเยอทะยาน แต่ชอบแสวงหาความมั่นคงเหนือสิ่งอื่นใด ดังนั้น หากผู้บริหารปฏิบัติต่อคนงานในลักษณะนี้จะเป็นการจูงใจในทางลบ เพราะในสภาพปัจจุบัน การบังคับควบคุม สั่งการหรือลงโทษ ผู้ปฏิบัติงานจะมีปฏิกิริยาต่อต้านค่อนข้างจะรุนแรง และเป็นผลร้ายแก่ผู้บริหารงาน

ทฤษฎี Y ทฤษฎีนี้ จะเห็นได้ว่า คนส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานเพียงหวังสิ่งตอบแทนเท่านั้น แต่ยังมีส่วนประกอบหลายอย่าง ที่เป็นสิ่งจูงใจให้คนพอใจในการทำงาน ซึ่งแมคเกรเกอร์

ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า คนมิได้ไม่ชอบงานเสมอไป การควบคุมหรือขู่เข็ญ มิได้เป็นวิธีการเดียวที่จะทำให้งานบรรลุจุดหมายได้ การเปิดโอกาสให้คนได้แสดงความรับผิดชอบ ได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้ควบคุมตนเอง จะส่งผลให้งานบรรลุผลสำเร็จ ก่อให้เกิดความผูกพันกับหน่วยงาน ถ้าหากการจัดสภาพการทำงานที่เหมาะสม คนก็จะยอมรับและยินดีรับผิดชอบในผลสำเร็จของงานนั้นด้วย

แรงจูงใจที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน

ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation theory) ของมาสโล (Maslow อ้างใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2541 : 160 – 161) ได้แบ่งความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) ของมนุษย์ออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs) หมายถึง ความต้องการพื้นฐานของร่างกายที่จำเป็นสำหรับมีชีวิตอยู่ เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ และการพักผ่อน เป็นต้น
 2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ (Safety Needs) หมายถึง ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นอิสระจากความกลัว ขู่เข็ญ บังคับจากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เป็นความต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง และความต้องการที่จะมีงานทำเป็นหลักแหล่งมั่นคง
 3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love and Belonging Needs) เป็นความปรารถนาจะให้เป็นที่รักของผู้อื่น ต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ และต้องการเป็นที่ยอมรับของสมาชิก
 4. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า (Esteem Needs) เป็นความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ มีความสามารถเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น มีคุณค่าและมีเกียรติ ต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น
 5. ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริง และพัฒนาตามศักยภาพของตน (Need for Self Actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ที่ทุกคนปรารถนา ในความต้องการขั้นนี้จะเป็นผู้ที่มีความพอใจและสันโดษในชีวิต ทั้งทางด้านอาชีพและด้านส่วนตัว
- สรุป ถ้าองค์กรหรือหน่วยงานสามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลได้ ผู้ปฏิบัติงาน/ผู้เกี่ยวข้อง ย่อมเกิดความพึงพอใจ รับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน และสามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ พอจะสรุปได้ดังนี้

อมร แยมศรี (อ้างใน กรมการปกครอง. 2539 : 29) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับการศึกษาของกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับความรู้และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสภาตำบล 2) ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ ที่แตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสภาตำบล สภาพแวดล้อมนักศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ พฤติกรรม และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ระดับสุดท้าย คือ ด้านบริการ

สุจินต์ มละโยธา (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของผู้นำท้องถิ่นที่จบหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ จังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่จบหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญแล้ว มีความรู้สูงกว่าที่เป็นอยู่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจัดทำโครงการใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน มีความรู้หรือแสวงหาโอกาสศึกษาด้านกฎหมายให้เข้าใจ เพื่อแนะนำและนำไปใช้ในการปฏิบัติ การบริหารในหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรายุทธ วงษ์แสงทอง (2543 : 40) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานด้านการพัฒนา ของประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับไม่สูงนัก และตัวสมาชิกเองเมื่อได้รับเลือกตั้งเข้ามาไม่ได้ให้ความสนใจในกฎระเบียบบังคับหรือแนวทางในการทำงาน ทำให้ไม่กล้าทำงาน กลัวผิด ไม่มีแนวคิดสร้างสรรค์ ต้องรอคำสั่งหรือระบบพวกมากลากไป และที่สำคัญมุ่งเน้นผลประโยชน์ของกลุ่มพวกพ้องของตนเอง ไม่เห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทำให้การบริหารงานไม่เกิดประสิทธิภาพตามแผนนโยบายที่ได้วางไว้

ลลิตทิพย์ สุภพฤกษ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ด้านการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ส่วนอายุและระดับการศึกษาของกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ได้เป็นตัวแปรที่เป็นเหตุให้การมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างใด

ชวน มณีวรรณ (2541 : 85) ได้ศึกษาแรงจูงใจในการเข้าเรียนหลักสูตรการศึกษา นอกโรงเรียนสายสามัญ ของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่น มีความต้องการเติมเต็มความรู้ให้กว้างขวางมากขึ้น เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ และต้องการนำความรู้ไปช่วยเหลือชุมชน ตลอดจนต้องการทำกิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้เกิดประโยชน์ ในสังคม และพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกับชุมชน และเพื่อเตรียมตัวในการที่จะ บริการทางสังคมตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น

สุปัญญา กิตติวิสาร (2526 : 36 – 37) ได้ศึกษาทัศนคติของกำนันในการให้ ความร่วมมือต่องานการศึกษาผู้ใหญ่จังหวัดสระบุรี พบว่า กำนันให้ความร่วมมือมากที่สุด คือ การเสนอข้อคิดเห็นต่อที่ประชุมสภาตำบลในการพัฒนาหมู่บ้าน ช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านร่วมมือใน การพัฒนาหมู่บ้าน และให้ผู้ใหญ่บ้าน ไปเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ของทางราชการให้ประชาชนได้รับ ทราบ ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการคัดเลือกผู้เข้ารับการศึกษาอบรมต่าง ๆ ตลอดจนนำ เอกสารเกี่ยวกับความรู้ ด้านอาชีพ อนามัย การปกครองและอื่น ๆ ไปเผยแพร่สู่ชาวบ้าน แนะนำ ชาวบ้านปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ จัดประชุมชาวบ้าน

ณรงค์ เทียนส่ง (อ้างใน ชัยวัฒน์ ชื่นยาว. 2539 : 30) ได้ศึกษาเหตุผลที่ทำให้ ผู้ใหญ่เข้าเรียนในสถานศึกษา พบว่า ผู้ใหญ่มีเหตุผลที่แตกต่างกัน เช่น เพื่อสร้างอนาคต เพื่อยก สถานภาพชีวิตของตนให้สูงขึ้น เพื่อเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อความก้าวหน้าและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ต้องการเป็นคนฉลาดเหมือนคนอื่น ๆ และต้องการเรียนให้สูงขึ้น

ชัยวัฒน์ ชื่นยาว (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแรงจูงใจในการเข้าเรียนของนักศึกษา หลักสูตรศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับประถมศึกษา วิชเรียนทางไกล จังหวัด สมุทรปราการ พบว่า ต้องการพัฒนาตนเองให้สูงขึ้น ต้องการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ต้องการเพื่อเป็นบันไดไปสู่ความก้าวหน้าในอาชีพ เรียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการติดต่อระดับที่สูงขึ้น และต้องการได้ประกาศนียบัตร และได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างอายุ พบแนวโน้มว่า นักศึกษาที่มี อายุน้อย มีค่าเฉลี่ยของแรงจูงใจในด้านสังคม ด้านการสนับสนุนจากผู้อื่น และรวมทุกด้านสูงกว่า ค่าเฉลี่ยของนักศึกษาที่มีอายุน้อย

อุทิศ สุจริตสกุล (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความรู้เรื่องกฎหมาย และระเบียบ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลที่เปลี่ยนแปลงฐานะมาจากสุขาภิบาล : ศึกษากรณี จังหวัด จันทบุรี พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือมีหน้าที่ใน การส่งเสริมการดำเนินงานของการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจะริบดำเนินการเสริมสร้างความรู้ให้ กับผู้บริหารเทศบาล โดยการจัดการศึกษาให้กับสมาชิกสภาเทศบาลทุกคนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มี ความรู้ในบทบาทหน้าที่ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

ภูมิจิตร ศรีวงษ์ราช (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการบริหารงานพัฒนาของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดขอนแก่น พบว่า กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ป.4 – ป.7) และต้องตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน โครงการพัฒนา และการตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม โครงการพัฒนาและการประเมินผล โครงการพัฒนา

อนันต์ ศรีอนันต์ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการการพบกลุ่มของผู้เรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3 – 4 ทางวิทยุไปรษณีย์ ในเขตการศึกษา 6 จำนวน 159 คน ผลการศึกษาความต้องการการพบกลุ่มของนักศึกษาพบว่า 1) เกี่ยวกับครูประจำกลุ่ม ต้องการให้ครูประจำกลุ่มร่วมให้ความคิดเห็น ซึ่งเน้นในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม มีความสามารถหาวิธีการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย มีความยุติธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) เกี่ยวกับวิธีการและกิจกรรมด้านวิชาการ ต้องการให้แนะนำ แหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม รวบรวมปัญหาการเรียนจากนักศึกษาที่ไม่เข้าใจในบทเรียนที่ศึกษาด้วยตนเองที่ผ่านมาในรอบสัปดาห์ แล้วให้ครูประจำกลุ่มตอบคำถามและสรุปเฉพาะเนื้อหาวิชาที่นักศึกษาไม่เข้าใจ วิธีการและกิจกรรมด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต นักศึกษาได้แสดงออกตามความสามารถ และประเด็นปัญหาที่ใช้ในการอภิปรายควรจะต้องตรงกับคู่มือเรียน 3) เกี่ยวกับผู้เรียน ต้องการให้ผู้เรียนมีความสนิทสนมเป็นกันเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม 4) เกี่ยวกับการพบกลุ่ม ต้องการให้มีอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเพียงพอ ปราศจากสิ่งรบกวนและเดินทาง ไป - กลับ สะดวก

งานวิจัยในต่างประเทศ

จอห์น สตันและ บาร์วิน (John and Barvin อ้างใน พิมพ์สุภา ศิริพลรัตน์. 2541 : 1) ได้ใช้ทฤษฎีของเฮิร์ซเบิร์ก ทำการทดสอบความพึงพอใจกับครูผู้ชายที่ทำการสอนในโรงเรียนราษฎร์ ประเทศออสเตรเลีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับกลุ่มที่มีความพึงพอใจในการทำงาน กับกลุ่มที่ไม่มีความพึงพอใจ ในการทำงาน ผลปรากฏว่าความสำเร็จในการทำงาน การยกย่องนับถือ ความรับผิดชอบและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งเฮิร์ซเบิร์ก จัดอยู่ในองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ แต่กลับปรากฏผลว่าไม่ได้รวมอยู่ในกลุ่มที่มีความพอใจ 2) องค์ประกอบที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นส่วนที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ จากการศึกษาวิจัยพบว่า สิ่งที่ทำให้บุคคลมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นปัจจัยที่สนองความต้องการของบุคคลที่มี

ความต้องการทางกายภาพ เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย และประการที่สองเป็นปัจจัยที่สนองความต้องการในด้านความปลอดภัย ความมีชื่อเสียงในวงสังคมและความต้องการได้รับความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนา เป็นต้น และหากบุคคลได้รับการตอบสนองในสิ่งต่าง ๆ ก็จะเป็นการกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้มีความกระตือรือร้นและเต็มใจที่จะปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ

ฮอลด์และวาเลนไทน์ (Hal and Valentine อ้างใน นรินทร์ สมสมัย. 2542 : 39) ได้ศึกษากระบวนการงูใจของนักศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อหาเหตุผลว่าเหตุใดนักศึกษาผู้ใหญ่ จึงเลือกที่จะเข้าร่วมโครงการการศึกษาพื้นฐานสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งเข้ามาเรียนในโครงการการศึกษาพื้นฐานสำหรับผู้ใหญ่ และเป็นนักศึกษาที่จบการศึกษา ไม่น้อยกว่าเกรด 11 ผลการวิจัยพบว่า แรงงูใจที่ทำให้นักศึกษาผู้ใหญ่เข้าร่วมโครงการ เรียงตามลำดับ ดังนี้

1. เพื่อความก้าวหน้าในด้านการศึกษา
2. เพื่อการพัฒนาตนเอง
3. เพื่อพัฒนาการรู้หนังสือ
4. เพื่อความสัมพันธ์กับชุมชน
5. เพื่อสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจ
6. เพื่อสนองความรับผิดชอบต่อครอบครัว
7. เพื่อการสันตนาการ
8. เพื่อความก้าวหน้าในการทำงาน
9. เพื่อให้ความร่วมมือกับคนอื่น ๆ
10. เพื่อการสนองแรงกระตุ้นจากคนอื่น

โรเซนเบิร์กและคนอื่น ๆ (Rosenberg and others อ้างใน บัวขาว กมลศิลป์. 2540 : 60) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ค่านิยมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมที่สำคัญมีได้อยู่ที่การมีรายได้และเกียรติสูง เท่านั้น แต่อยู่ที่ความพอใจด้านอื่น ๆ อีก ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ได้ใช้ความรู้ความสามารถ และความถนัดพิเศษเป็นงานที่มีรายได้ดี เปิดโอกาสให้ได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้ทันที ทำให้มีเกียรติและสถานภาพทางสังคมสูง การมีอนาคตที่มั่นคง ปลอดภัย เปิดโอกาสให้มีอิสระอย่างเต็มที่ มีโอกาสได้ใช้ภาวะผู้นำ และได้ช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ